

Länstyrelserna

Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer

– slutrapport av en nationell kartläggning

Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer

– slutrapport av en nationell kartläggning

Författare

Maria-Pilar Reyes

För mer information kontakta:

Länsstyrelsen i Skåne län

Enheten för social hållbarhet

Tfn 040-25 20 00

Rapportnummer 2011:25

www.lansstyrelsen.se/skane

Länsstyrelsen i Stockholms län

Enheten för sociala frågor

Tfn 08-785 40 00

Rapportnummer 2011:29

www.lansstyrelsen.se/stockholm

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Enheten för social hållbarhet

Tfn 031-60 50 00

Rapportnummer 2011:63

www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

Utgivningsår: 2011

Omslagets bild: oljemålning av Vivian Fuentes Dóñes (i privat ägo)

Omslagsfoto: Ulrika Djerw/Länsstyrelsen i Stockholms län

Rapporten finns även som pdf hos respektive länsstyrelse.

Besök gärna länsstyrelsernas gemensamma webbplats

www.lansstyrelsen.se

ISBN 978-91-7281-456-1

Förord

I den här rapporten presenteras en kartläggning av skyddat boende för personer som är utsatta för hedersrelaterat våld. Kartläggningen är genomförd av länsstyrelserna i Stockholms, Skånes och Västra Götalands län under 2010.

Syftet var att ta fram ett uppdaterat underlag för dialog med beslutsfattare och relevanta aktörer kring den fortsatta utvecklingen av skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer i Sverige.

Kartläggningen är genomförd som en kvalitativ stickprovundersökning. Den belyser det aktuella läget och utvecklingen i övergripande drag utifrån de medverkande verksamheternas erfarenheter och verklighet. Den gör dock inte anspråk på att vara uttömmande eller representativ för all verksamhet med skyddat boende för hedersvåldsutsatta som förekommer i Sverige.

Vi ser fram emot en fortsatt dialog kring den fortsatta utvecklingen av skyddat boende i syfte att uppnå målet att personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck får det stöd och skydd som de behöver, så länge de behöver det, oavsett i vilken kommun i Sverige de bor samt att stödet och skyddet ska vara av god kvalitet.

Vi vill också rikta ett stort tack till representanterna för de verksamheter som omfattas av kartläggningen som generöst har bjudit på sin tid, sitt engagemang och sin kompetens.

Talieh Ashjari

Enhetschef

Länsstyrelsen
i Västra Götalands län

Maria Backe

Enhetschef

Länsstyrelsen
i Stockholms län

Gunvor Landqvist

Enhetschef

Länsstyrelsen
i Skåne län

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	7
Mål och syfte	7
Resultat och slutsatser.....	7
Förslag på fortsatta insatser och uppdrag	10
Inledning.....	12
Bakgrund.....	12
Mål och syfte.....	13
Rapportens disposition	13
Genomförande	14
Urval och metod.....	14
Begrepp och avgränsningar.....	14
Bortfall.....	17
Sammanfattning av resultaten redovisade i delrapporten, mars 2011.....	18
Utbud och efterfrågan	18
Platsutnyttjande	19
Utslussningsarbete	20
Kommunernas medfinansiering.....	21
Resultat.....	22
Verksamheternas kvalitet och innehåll	22
De skyddade personernas situation efter det skyddade boendet.....	28
Barn som följer med mamman till boendet	31
Övriga resultat.....	33
Slutsatser, reflektioner och förslag för det fortsatta arbetet..	35
Målgruppen och insatsen ”skyddat boende”.....	35
Kvalificerat stöd.....	35
Efter det skyddade boendet.....	36
Myndigheternas roll och ansvar.....	36
Barnens situation	37
De frivilliga aktörernas roll.....	38
Kommunernas medfinansiering	38
Insatsernas sammanhang.....	39
Förslag på fortsatta insatser och uppdrag	41

Bilagor	43
Referenser	46
Länsstyrelsens rapportserie	49

Sammanfattning

Länsstyrelserna i Stockholms, Skånes och Västra Götalands län har sedan 2006 i uppdrag av regeringen att tillsammans ge stöd till utvecklingen av skyddat boende för hedersvåldsutsatta ungdomar över hela landet (bilaga 1). Som en del i uppdraget har länsstyrelserna¹ genomfört uppföljningar av utvecklingen i frågan 2004, 2007 och 2008².

Under hösten 2010 genomförde länsstyrelserna en ny kartläggning i form av en stickprovsundersökning som omfattar 19 verksamheter (bilaga 2) med säte både i storstäder och mindre städer som i sina skyddade boenden tar emot hedersvåldsutsatta personer. Tillsammans representerar dessa verksamheter alla olika huvudmän och former av skyddat boende som finns i Sverige med avseende på innehåll och skyddsnivå. Mätperioden var 15 maj–15 juni samt hela september under 2010. En del av kartläggningens resultat har redovisats i en delrapport³ som lämnades in till regeringen i mars 2011. I denna slutrapport presenteras resultaten i helhet.

Mål och syfte

Målet med kartläggningen var att få en uppdaterad information om:

1. matchning mellan utbud och behov/efterfrågan
2. boendenas finansiering och vilken mån driftkostnaderna täcks av kommunerna eller andra aktörer
3. utslussningsarbetet
4. boendenas kvalitet och innehåll
5. de placerade personernas situation efter det skyddade boendet.

Syftet är att utifrån detta underlag kunna föra ett samtal med beslutsfattare och relevanta aktörer om den fortsatta utvecklingen.

Resultat och slutsatser

Målgruppen personer i behov av skyddat boende på grund av hedersrelaterat våld och förtryck har förändrats. Merparten av dem som vistades på ett skyddat boende vid kartläggningens mätning var kvinnor, 18

¹ Med benämningen *länsstyrelserna* menas genomgående i denna rapport länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götaland

² ”Nationell rapport om skyddat boende m.m.” Länsstyrelsen i Stockholms län 2004, ”Skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld. En nationell kartläggning av socialtjänstens placeringar år 2005” Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2007, ”Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld – dokumentation från nationellt samråd i Stockholm”, Länsstyrelsen i Stockholms län 2008

³ Rapport 2011:6 ”Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer. Delrapport av en nationell kartläggning”. Länsstyrelsen i Stockholms län, 2011

år och äldre. Många är gifta och har barn med sig. Pojkar och unga män har börjat bli aktuella men efterfrågan är fortfarande låg. En större differentiering i platsutbudet behöver byggas upp.

Summan av tillgängliga platser för personer under 18 år var något lägre än för personer över 18 år. Verksamheter för personer från 18 år och uppåt hade en generell högre beläggning än dem som tog emot underåriga.

Kvinnojourer och motsvarande kvinnoboenden⁴ visar en konstant hög beläggning. Beläggningen på övriga skyddade boenden är ojämn. Efterfrågan på platser för pojkar och unga män är fortfarande låg. Efterfrågan på platser för kvinnor med flera barn i olika åldrar ökar mest. Platser för homosexuella, bisexuella eller transpersoner efterfrågas inte explicit.

Alla som arbetar med hedersvåldsutsatta personer behöver tillgodogöra sig den kunskap om våldets mekanismer och våldets konsekvenser som kommit fram genom nationell och internationell forskning och utveckling. Både de gemensamma och de särskiljande dragen som hedersrelaterat våld har med andra varianter av våld i nära relationer behöver ses och integreras i det operativa arbetet. Detta gäller även kunskaper om barn som bevittnat våld.

Många hedersvåldsutsatta personer som söker skydd väljer inte i första hand att lyfta fram eventuella hedersmotiv. De uttrycker främst att de vill komma undan hoten och våldet. Även senare kan det ibland vara svårt att dra en klar gräns mellan hedersmotiv, andra motiv och utlösande faktorer. Det finns hedersvåldsutsatta personer som väljer bort skyddade boenden kända för sin inriktning på hedersvåld. Bland orsakerna nämns rädslan för stigmatisering och svårigheter att snabbt och obemärkt ta sig fram till ett boende för hedersvåldsutsatta om det ligger i en annan kommun.

Personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck måste säkerställas tillgång till kvalificerad kris- och traumabehandling vid behov.

Personer som nu vistas på ett skyddat boende på grund av våld och hot om våld från närstående uppges ha oftare flera parallella och tyngre problem och en svårare livssituation än vid tidigare uppföljningar. Många är traumatiserade, några har varit utsatta för flera övergrepp. De behöver säkerställas tillgång till kvalificerad kris- och traumabehandling vid behov. Detta gäller även barn som följer med sin mamma till det skyddade boendet.

Det långsiktiga stödet till personer som upplevt våld och förtryck av närstående är en insats som behöver utvecklas, kvalitetssäkras och finansieras. Särskilda behov kopplade till eventuella hedersmotiv måste identifieras och bemötas.

Planer för utslussning och fortsatt stöd efter vistelsen i det skyddade boendet saknas i de flesta fall. De skyddade boendena måste använda en stor del av

⁴ Kvinnoboenden drivna i kommunal eller frivilligorganisations regi som inte är kvinnojourer.

sina resurser till att ge fortsatt stöd till personer som har avslutat sin vistelse i boendet.

Socialtjänsten behöver ges stöd och bättre förutsättningar att axla sitt ansvar för att personer utsatta för våld i nära relation inklusive hedersrelaterat våld får det stöd och skydd som de behöver och har rätt till. Socialtjänsten behöver bland annat återkommande kompetensutveckling, budgetutrymme att bevilja rätt insats samt stöd att prioritera den här målgruppen högt.

Många kommuner verkar oklara över sitt ansvar att försäkra sig om att verksamheten har tillräckligt bra kvalitet, att följa upp och kontrollera vad som händer med klienten och att avgöra hur socialtjänstens kontakt med klienten ska se ut under tiden denne är i boendet. Oklarheten gäller även ansvaret för utslussningsprocessen och det långsiktiga stödet efter vistelsen i ett skyddat boende.

Länsstyrelsernas bild i nuläget är att hedersvåldsutsatta barns möjligheter att få rätt bemötande och rätt insats av socialtjänsten hela tiden förbättras. Men utvecklingen är ojämn inom länen och i landet.

När socialtjänsten tar beslut angående en kvinna som är mamma måste det beaktas hur beslutet drabbar kvinnans barn. I många fall görs inte en separat utredning av barnens egna behov och situation. Ansvaret för deras välbefinnande läggs ofta på en mamma som själv är i kris och i behov av skydd, som kan vara traumatiserad och även suicidal. Ett ansvar läggs också på våldsutsatta barn att själva ta kontakt med myndigheter, påtala missförhållanden och även ställa krav.

Kvinnojourer och motsvarande kvinnoboendens kompetens att arbeta med hedersvåldsutsatta personer behöver stödjas långsiktigt.

Numera finns hedersvåldsutsatta kvinnor – och deras barn – i stort sätt på de flesta kvinnojourer och även i andra former av kvinnoboenden för våldsutsatta. Några verksamheter har varit pionjärer och ligger långt fram i sin kompetensutveckling för att arbeta med målgruppen. Men utvecklingen är ojämn över landet. De flesta behöver kontinuerligt stöd för att vidareutveckla och upprätthålla den kompetensen.

Driften av icke vinstdrivande verksamheter behöver säkerställas möjligheter till en stabil finansiering som är oberoende av hemkommunens ekonomi, kompetens och välvilja och särskiljas från utvecklingsmedel som fördelas för tillfälliga utvecklingsprojekt.

Merparten av de frivilliga organisationer som driver skyddat boendet har en osäker finansiering. Intäkterna från boendavgifterna täcker knappt 60 procent av driftkostnaderna. Resten täcks i bästa fall med flera kortsiktiga bidrag från olika bidragsgivare. Detta försvårar verksamhetens förutsättningar att bli stabila och att kvalitetsutvecklas. Samtidigt ställs allt högre krav på verksamheternas kompetens, kvalitet och stabilitet.

Kvalitetsindikatorer samt riktlinjer till stöd för socialtjänstens bedömning av en verksamhets möjlighet att svara upp mot en hedersvåldsutsatt persons särskilda skyddsbehov behöver tas fram.

För att säkra kvaliteten i insatsen skyddat boende behövs också tydliga gemensamma begrepp och gemensamma verktyg för dokumentation och uppföljning. Som ett led i kvalitetsutvecklingen behöver det upprättas en nationell och uppdaterad förteckning över samtliga verksamheter som socialtjänsten använder sig av för skyddat boende för personer utsatta för våld i nära relation och för hedersvåld

Förslag på fortsatta insatser och uppdrag

Länsstyrelserna föreslår att regeringen uppdrar till:

1. *Socialstyrelsen* att tillsammans med Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms, Västra Götalands och Östergötlands län samt Rikspolisstyrelsen utforma kvalitetskriterier/kvalitetsindikatorer för skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck
2. *Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms, och Västra Götalands län*, att i samverkan med Länsstyrelsen i Östergötlands län, ansvara för att ta fram och genomföra en nationell, återkommande utbildning för boenden som tar emot personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck
3. *Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms och Västra Götalands län* att i samarbete med övriga länsstyrelser fortsätta att stödja utvecklingen av de skyddade boendenas kompetens och kvalitet genom att:
 - följa upp utvecklingen av målgruppens behov över hela landet
 - identifiera nya utvecklingsområden
 - främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer,
 - stödja utvecklingen av strukturer för samverkan mellan berörda verksamheter
 - bistå med kunskap för att förbättra uppföljning och dokumentation på verksamhetsnivå
 - uppmuntra utveckling av ett differentierat utbud av boendeformer som svarar mot målgruppens behov.

Länsstyrelserna i de tre storstadslänen ser behov av att någon myndighet ges i uppdrag att bygga upp en permanent struktur för att tillhandahålla uppdaterad information om utbud av skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Vidare vill länsstyrelserna i de tre storstadslänen lyfta behovet av att utreda och ta fram förslag på en långsiktig grundfinansiering av driftskostnader för aktörer som erbjuder skyddat boende för målgruppen. Detta för att säkra

verksamheternas möjligheter till kvalitetsutveckling, stabilitet och långsiktigt arbete. Storstadslänsstyrelserna kan bidra med sin kompetens och erfarenheter till utredningen.

För genomförande av ovan nämnda uppdrag ser länsstyrelserna behov av att regeringen avsätter särskilda resurser för länsstyrelsernas arbetsinsats. Länsstyrelserna i storstadslänens nationella uppdrag kring skyddat boende bör vara ett särskilt uppdrag med separat anslag.

Länsstyrelserna vill avslutningsvis lyfta fram att de medel som länsstyrelserna har haft för att ge stöd till utveckling av stöd och skydd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har spelat stor roll för uppbyggnaden av skyddat boende. Antalet platser för hedersvåldsutsatta i alla åldrar har ökat snabbt. Fokus har förskjutits successivt till metod- och kompetensutveckling och anpassning till förändringar i målgruppen.

Inledning

I den här rapporten redovisas resultatet av en kartläggning av skyddat boende för hedersvåldsutsatta som genomfördes av länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län under 2010. Kartläggningen genomfördes som en stickprovsundersökning. Det innebär att endast ett visst antal verksamheter som erbjuder skyddat boende till hedersvåldsutsatta omfattas av den. Utifrån dessa verksamheters erfarenheter och verklighet kan en övergripande bild av det aktuella läget tas fram och relevanta frågeställningar lyftas. Kartläggningen ska dock inte uppfattas som heltäckande eller representativ för all verksamhet med skyddat boende som förekommer i Sverige.

Kartläggningens resultat har sammanställts i en delrapport⁵ som länsstyrelserna lämnade till regeringen i mars 2011 samt i denna slutrapport. Delrapporten fokuserade på relationen mellan platsutbud och efterfrågan, verksamheternas finansiering och utslussningsarbete. I slutrapporten tar vi även med frågor om verksamheternas kvalitet och innehåll, de utsattas situation efter boendet samt situationen för de barn som följer med sin mamma till boendet.

Bakgrund

Länsstyrelserna i de tre storstadslänen har sedan 2003 i uppdrag av regeringen att ”ge stöd till att skyddat boende för hedersvåldsutsatta ungdomar inrättas och utvecklas över hela landet”(bilaga 1). Uppdraget utvidgades 2006 till att bli nationellt. I uppdraget ingår också att främja kvalitetsutveckling av verksamheterna, följa upp hur platser i skyddat boende används samt sprida information om de skyddade boendena till socialtjänsten. Länsstyrelserna ska också hålla sig informerade om efterfrågan på platser samt återrapportera till regeringen i vilken mån platserna finansieras av kommunerna.

Länsstyrelserna har tidigare följt upp och dokumenterat utvecklingen av skyddat boende 2004, 2007 och 2008⁶. Länsstyrelserna har också varje år redovisat till regeringen hur de anvisade medlen har fördelats till stöd för utveckling av skyddat boende, antalet tillgängliga platser, kostnaden för verksamheterna samt i vilken mån dessa täcks av kommunerna.

⁵ Rapport 2011:6 ”Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer. Delrapport av en nationell kartläggning”. Länsstyrelsen i Stockholms län, 2011

⁶ ”Nationell rapport om skyddat boende m.m.” rapport 2004:16 Länsstyrelsen i Stockholm, 2004, ”Skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld. En nationell kartläggning av socialtjänstens placeringar år 2005” Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2007, ”Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld – dokumentation från nationellt samråd i Stockholm”, 2008

Skyddat boende för hedersvåldsutsatta är en expanderande verksamhet. På några få år har antalet och variationen av aktörer på fältet ökat markant. Efterfrågan har också förändrats över tid i takt med att kunskaper om målgruppen har ökat inom myndigheterna och bland andra aktörer, men också i takt med att målgruppen (hedersvåldsutsatta i behov av skyddat boende) har förändrats.

Mål och syfte

Målet med kartläggningen är att få en uppdaterad information om:

1. matchning mellan utbud och behov/efterfrågan, inklusive fördelning av placeringar från det egna länet och andra län
2. boendenas finansiering och i vilken mån driftskostnaderna täcks av kommunerna eller andra aktörer
3. utslussningsarbete samt eventuellt arbete med medling,
4. boendenas kvalitet och innehåll
5. de placerade personernas situation efter det skyddade boendet.

Syftet är att utifrån detta underlag kunna föra ett samtal med beslutsfattare och relevanta aktörer om den fortsatta utvecklingen.

Rapportens disposition

I det första kapitlet presenteras hur kartläggningen har genomförts – metod, urval och avgränsningar – samt några begrepp som används i rapporten. I efterföljande kapitel presenteras en sammanfattning av de resultat som redovisades ingående i den delrapport som Länsstyrelsen i Stockholms län publicerade i mars 2011.

Innehållet i de därefter följande kapitlen är, i den ordningen:

- kartläggningens resultat med avseende på boendenas kvalitet och innehåll, de skyddade personernas situation efter det skyddade boendet samt situationen för de barn som följer med sin mamma till boendet
- diskussion och reflektioner utifrån hela kartläggningens resultat.

Rapporten avslutas med länsstyrelsernas förslag på fortsatta insatser.

Genomförande

Urval och metod

Länsstyrelserna har genomfört kartläggningen som en kvalitativ stickprovsundersökning. Detta på grund av att det saknas en nationell uppdaterad förteckning över samtliga verksamheter i landet som erbjuder tillfälligt boende till hedersvåldsutsatta personer i behov av skydd.

Övriga länsstyrelser tipsade om totalt 21 verksamheter som lämpliga att delta i kartläggningen. Verksamheterna är spridda över hela Sverige med säte både i storstäder och mindre städer. Tillsammans representerar de de flesta sorters huvudmän, former och nivåer av skyddat boende som förekommer i landet. Verksamheter som drivs av ideella organisationer var överrepresenterade.

Mätperioden var 15 maj–15 juni samt hela september 2010. En enkät skickades ut till 18 av respondenterna i förväg. Svaren hämtades in genom individuell telefonintervju direkt med en representant från varje verksamhet. De intervjuade fick möjlighet att fortlöpande lämna egna kommentarer, förtydliganden och tillägg till det som efterfrågades i enkäten.

I januari 2011 inbjöd länsstyrelserna samtliga verksamheter som deltog i kartläggningen att skicka representanter till ett arbetsseminarium. Syftet var att hämta in ytterligare synpunkter, kommentarer och tillägg som inte hade kommit fram under intervjuerna. Det flesta synpunkter och kommentarer som kom fram under arbetsseminariet antecknades ordagrant och återges i rapporten som konkreta exempel och citat. Upprepningar har utelämnats. Länsstyrelsen i Stockholm genomförde i juni 2011 ytterligare en intervju med en verksamhet i länet som riktas särskilt till hedersvåldsutsatta av bägge kön i ålder 13 till 25 år. Syftet var att se om även denna verksamhets erfarenheter överensstämde med kartläggningens resultat med avseende på platsefterfrågan och finansieringsfrågor.

Begrepp och avgränsningar

Skyddat boende

Skyddat boende är ett oklart begrepp som används flitigt i det operativa arbetet men inte nämns i lagstiftningen. Inför arbetet med denna kartläggning tog länsstyrelserna fram följande beskrivning av *tre olika skyddsnivåer*, var och en uppdelad i kollektivt och individuellt boende:

Skyddsnivå 1 (vissa kvinnojourer⁷, HVB⁸ och familjehem)

- Det finns personal⁹ på plats dygnet runt.
- Personalen har utbildning i hedersrelaterat våld.
- Personalen har kontroll över vilka som kommer in och ut i boendet.
- Personalen har överblick över vad som händer och vem som rör sig i närmiljön.
- Boendet är larmat och/eller det finns upparbetade kontakter med polis och andra som snabbt kan rycka in vid förhöjd risk/hot.
- Det finns rutiner och resurser för att säkra att de placerade ungdomarna är skyddade på väg till eller från boendet (eskort, biltransport, annat).
- Det finns inga tecken som kan få allmänheten att förstå att där finns ett boende för våldsutsatta.

Skyddsnivå 2 (vissa: kvinnojourer, HVB, folkhögskolor)

- Det finns personal på plats dagtid¹⁰.
- Personalen har utbildning i hedersrelaterat våld.
- Personalen har kontroll över vilka som kommer in och ut i boendet
- Boendet är larmat och/eller det finns upparbetade kontakter med polis och andra som snabbt kan rycka in vid förhöjd risk/hot.
- Det finns rutiner och resurser för att säkra att de placerade ungdomarna är skyddade på väg till eller från boendet.
- Det finns inga tecken som kan få allmänheten att förstå att där finns ett boende för våldsutsatta.

Skyddsnivå 3 (utslusningsboende, skyddslägenheter, stödboende)

- De placerade ungdomarna kan få kontakt med personal vid behov.
- Personalen har utbildning i hedersrelaterat våld.
- Personalen har kontroll över vilka som vistas i boendet.
- Det finns inga tecken som kan få allmänheten att förstå att där finns ett boende för våldsutsatta eller att det bor en person med hemlig identitet där.

Under kartläggningens genomförande visade det sig dock att denna beskrivning har brister och behöver vidareutvecklas och justeras framöver¹¹.

Placeringar

Ordet *placering* används i det dagliga arbetet för att uppge att någon har fått bistånd från socialtjänsten för att bo på ett tillfälligt boende utanför det egna

⁷ Här räknar vi också motsvarande verksamheter som drivs av en kvinno förening

⁸ Hem för Vård och Boende, en tillståndsreglerad verksamhet

⁹ Personer som arbetar i boendet/med stöd till dem som vistas i boendet

¹⁰ Under den tid då det inte finns personal på plats på nivå 2 och 3 sker kontakten med boendet genom telefon och tillfälliga besök.

¹¹ För enkelhetens skull använder länsstyrelserna även i den här rapporten benämningen *skyddat boende* för samtliga verksamheter som tar emot personer som inte kan bo i sitt hem på grund av hedersrelaterat våld.

hemmet på grund av särskilda skyddsbehov. Så har begreppet använts även i kartläggningens delrapport. Det är inte korrekt och i den här slutrapporten vill vi därför rätta till det.

Bistånd kan ges som:

- försörjningsstöd för att betala för sina kostnader under vistelsen på ett boende som den våldsutsatta personen har valt eller hänvisats till eller
- beslut om placering.

Placering innebär att socialnämnden har beslutat att en person, under kortare eller längre tid, inte ska bo i det egna hemmet utan i ett särskilt identifierat boende som socialtjänsten har valt. Socialtjänsten placerar personen i fråga och betalar direkt till huvudmannen för vistelsen och de övriga insatser som boendet förbinder sig till att ge den placerade personen. Detta kan verkställas även mot den enskildes vilja om hon/han är under 20 år¹². Ett sådant boende är ofta ett familjehem eller ett HVB och ett placeringsbeslut gäller nästan alltid personer *under* 18 år.

I kartläggningens delrapport framgår dock att merparten av dem som vistas i ett skyddat boende är personer *över* 18 år. För dem gäller att de själva måste ta initiativet till att söka skydd och ansöka om socialtjänstens stöd.

Socialtjänsten kan bevilja dem *försörjningsstöd* och hjälpa till att hitta en lämplig plats om personen i fråga inte redan har gjort det själv.

Socialnämnden har till uppgift enligt 5 kap. 11 § i socialtjänstlagen (SoL) att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Enligt 3 kap § 3 SoL ska insatser inom socialtjänsten vara av god kvalitet. Detta gäller även i de fall där socialnämnden har lämnat över utförandet av insatsen till en annan aktör¹³. Socialnämndens ansvar för att insatserna kommer till stånd och är av god kvalitet – och för kontroll och uppföljning av dessa – gäller således både dem som placeras och de som beviljas försörjningsstöd för vistelse i ett boende som inte är det egna hemmet.

Kvalitet

Länsstyrelserna är ålagda att följa upp de skyddade boendenas kvalitet och ge stöd till dess utveckling (direktiv i regeringsuppdraget bilaga 1). Specifika nationella kvalitetsindikatorer för skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer saknas dock fortfarande.

I denna kartläggning har verksamheternas kvalitet därför undersökts utifrån följande aspekter:

- bemanning vid olika tidpunkter på dygnet

¹² se Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

¹³ Socialstyrelsens Meddelandeblad SOSSF 2009:22

- arbetsledning
- personalens kompetens och möjlighet till kompetensutveckling
- personalgruppens och verksamhetens kontinuitet och stabilitet.

Verksamheternas kontinuitet och stabilitet har konkretiserats i följande frågor:

- personalens anställningsvillkor (påverkar rörligheten i personalgruppen)
- verksamhetens långsiktiga finansiering
- eventuella förändringar i sitt engagemang i målgruppen.

Verksamheternas innehåll med avseende på möjlighet att erbjuda meningsfulla aktiviteter, känslomässigt stöd, praktiskt vägledning och en daglig struktur kan också räknas till kvalitet. Därför redovisas dessa under rubriken *Verksamheternas kvalitet och innehåll* på sidan 22.

Stabilitet och kontinuitet är faktorer som i alla organisationer påverkar verksamhetens kvalitet. Instabila verksamheter har ofta en större personalomsättning än annars vilket kan innebära kompetensförlust. De har svårare att utveckla långsiktiga strategier och uppnå den trygghet som behövs för att kunna erbjuda trygghet till klienterna, i detta fall hedersvåldsutsatta personer.

Bortfall

Två av de 21 rekryterade verksamheter tackade nej till att delta i undersökningen. Tre av de 19 verksamheter som deltog i kartläggningen kunde inte skicka representanter till arbetsseminariet i januari 2011. En verksamhet deltog inte i enkätundersökningen utan intervjuades senare.

Brist på enhetligt dokumentationssystem och enhetliga begrepp för verksamheterna har gjort det svårt att sammanställa svaren på några av frågorna på ett sätt som gör informationen relevant och användbar. I vissa fall blev det för stort bortfall.

En av dessa frågor var den om vistelsen i det skyddade boendet avslutades frivillig, en annan om avslutningen var planerad. Frågorna ställdes så på grund av att en avslutning kan vara planerad men ändå ofrivillig. Tyvärr hade alltför många av de intervjuade svårt att ge ett tydligt svar på frågan. I vissa fall visste de inte svaret. Några av dem menade istället att frågan var omöjlig att svara på eftersom deras uppfattning var att alla planerade utflyttningar var frivilliga eftersom ingen fick lyftas ut med tvång.

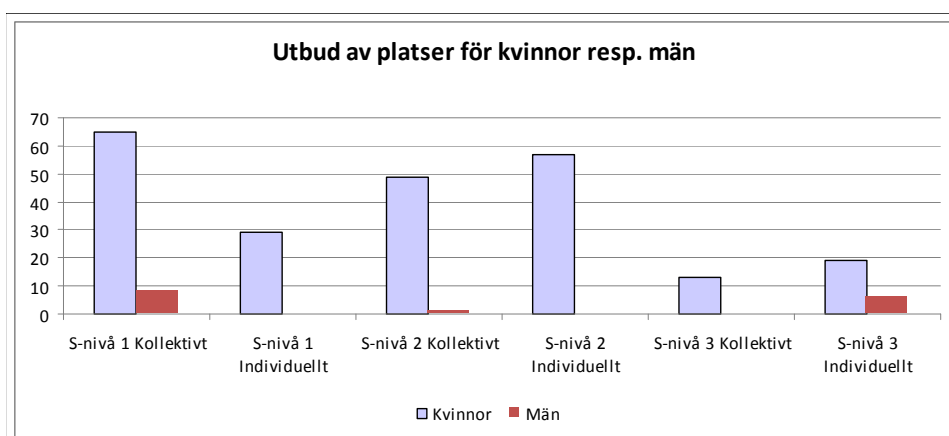
Dessa frågor redovisas inte under kapitlet *Resultat* men lyfts upp i kapitlet om diskussion och reflektioner av kartläggningens resultat.

Sammanfattning av resultaten redovisade i delrapporten, mars 2011

Nedan följer en sammanfattning av de resultat som vi har redovisat ingående i kartläggningens delrapport som publicerades i mars 2011.

Utbud och efterfrågan

Summan av tillgängliga platser på samtliga verksamheter är 247. Platserna fördelar sig enligt diagrammet nedan (skyddsnivåer, se sidan 15).

I det angivna platsantalet ingår samtliga platser i de kvinnojourer och kvinnoboenden som omfattas av kartläggningen. Även om dessa platser inte har skapats för hedersvåldsutsatta kvinnor så tas de i bruk för denna målgrupp om behovet uppstår.

Summan av platser för personer under 18 år är något lägre än för personer över 18 år. Verksamheter för personer från 18 år och uppåt hade en generellt högre beläggning än dem som tog emot underåriga.

Kartläggningen visade att merparten av de hedersvåldsutsatta personer som vid kartläggningens mättningsperioder vistades i skyddat boende var kvinnor, 18 år eller äldre. Många av dem var gifta och hade barn med sig¹⁴. De kunde vara utsatta för hedersvåld av sin egen släkt, makens släkt och även av sina egna söner. De fanns inte bara i de särskilda verksamheter som vänder sig till hedersvåldsutsatta utan ofta i kvinnojoursboende och motsvarande kvinnoboenden.

¹⁴ Läs mer i ”Skyddat boende för våldsutsatta personer, delrapport av en nationell kartläggning”, Länsstyrelsen i Stockholm 2011:6

Några av de intervjuade säger att hedersvåldsutsatta kvinnor ofta själva söker sig till jourerna eller motsvarande¹⁵. Deras erfarenhet är att kvinnor från 18 år och uppåt som vänder sig till socialtjänsten och beviljas bistånd till skyddat boende oftast också hänvisas till en kvinnojour, om det bedöms att skyddet som kvinnojouren erbjuder är tillräckligt. Detta gäller även kvinnor med en tung problematik och kvinnor som har flera barn med sig. På en mindre ort kan orsaken ibland också vara att den lokala kvinnojouren är det enda geografiskt närliggande alternativet i en akut situation, sade några av de intervjuade.

Samtliga kvinnojouren och kvinnoboenden som ingår i kartläggningen uppger att de tar emot kvinnor med barn, men inte män. De erbjuder boende i kollektiv med olika grader av skyddsnivå. Vissa kvinnojouren har sedan flera år utvecklat ett boende specifikt för hedersvåldsutsatta yngre kvinnor utan barn, i en separat bostad med högre skyddsnivå. Flera erbjuder stödboende under utslussningsfasen.

Två större verksamheter som med stöd av länsstyrelserna har utvecklat ett varierat utbud av skyddat boende särskilt inriktat på hedersvåldsutsatta ungdomar (jourboende, familjehem, skyddslägenheter, stödboende) tar emot både kvinnor och män, över och under 18 år. Här kan också familjer, par och utsatta män placeras.

Flera av de intervjuade uppger att deras erfarenhet är att hedersvåldsutsatta personer ofta söker skydd för att komma ifrån våldet och att det är först när de har kommit i skydd som ett eventuellt hedersmotiv bakom våldet som drabbat dem blir tydligt. En av de intervjuade hade erfarenheten att personer som sökt skydd ibland medvetet hade valt bort ett boende känt för fokus på hedersvåld. Några av dem kände inte igen sig i benämningen hedersvåld, en annan motiverade bortvalet med rädsla för stigmatisering.

Platsutnyttjande

Summan av personer som vistades i de skyddade boendena under kartläggningens mätperiod var 170, varav 15 var unga män. 49 personer var under 18 år, 57 hade barn med sig och 42 kom från andra län. Samtliga personer i skyddat boende som hade barn med sig var kvinnor.

Kvinnojouren och kvinnoboenden redovisar en högre beläggning än övriga verksamheter.

Bland de män som utsätts för hedersrelaterat våld förtryck och behöver skydd har homosexuella, bisexuella samt transpersoner uppmärksammats i den allmänna debatten. Enligt de intervjuade finns den gruppen i mycket liten utsträckning på de skyddade boendena. Några av de intervjuade uppger dock att det är svårt att få reda på om en våldsutsatt person som söker skydd hör till gruppen homosexuella, bisexuella eller transpersoner.

¹⁵ Det finns föreningsdrivna kvinnoverksamheter på några platser i landet som också erbjuder skyddat boende för (heders)våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Efterfrågan på platser för pojkar och unga män har enligt de intervjuade börjat öka. Ingen verksamhet redovisar en efterfrågan på platser för män med medföljande barn. Platser för kvinnor med flera barn efterfrågas allt oftare.

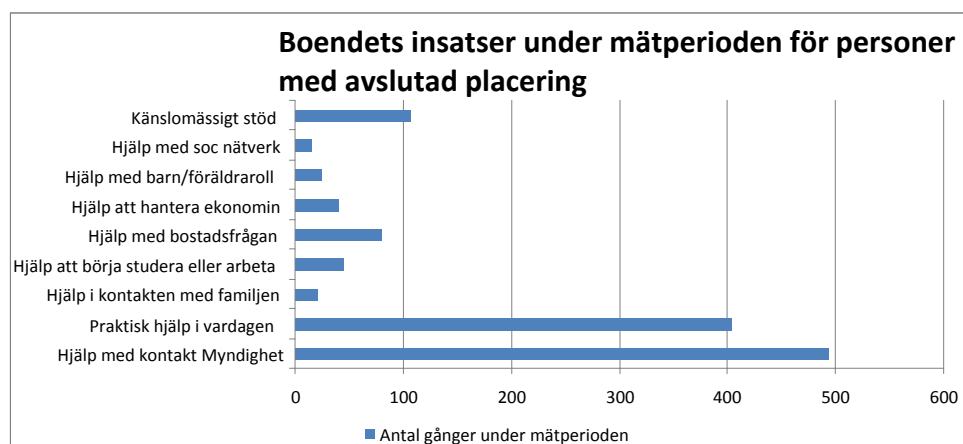
Verksamheter med en tydlig och uttalad inriktning mot hedersvåldsutsatta unga kvinnor rapporterar en ojämn efterfrågan under året. Enligt dem använder socialtjänsten platserna mestadels för särskilt svåra ärenden och för placering av hedersvåldsutsatta under 18 år. Men efterfrågan på platser för den senare gruppen har minskat.

De intervjuade uppger att beläggningen i de verksamheter som tar emot kvinnor över 18 år och kvinnor med barn var konstant hög under 2010 och att det ser ut att fortsätta så.

Ingen av de intervjuade uppger att deras verksamheter har fått avvisa någon på grund av platsbrist under mätperioden.

Utslussningsarbete

Utöver de 170 personer och deras barn som vistades i skyddat boende under mätperioderna fick ytterligare 188 personer stöd i någon form under samma tid. Merparten av dem var personer som hade avslutat sin placering men som fortsatte att vara i kontakt med boendet, i flera fall trots att verksamheten inte hade erbjudit fortsatt kontakt. Insatserna under mätperioden av samtliga verksamheter ser ut enligt följande:

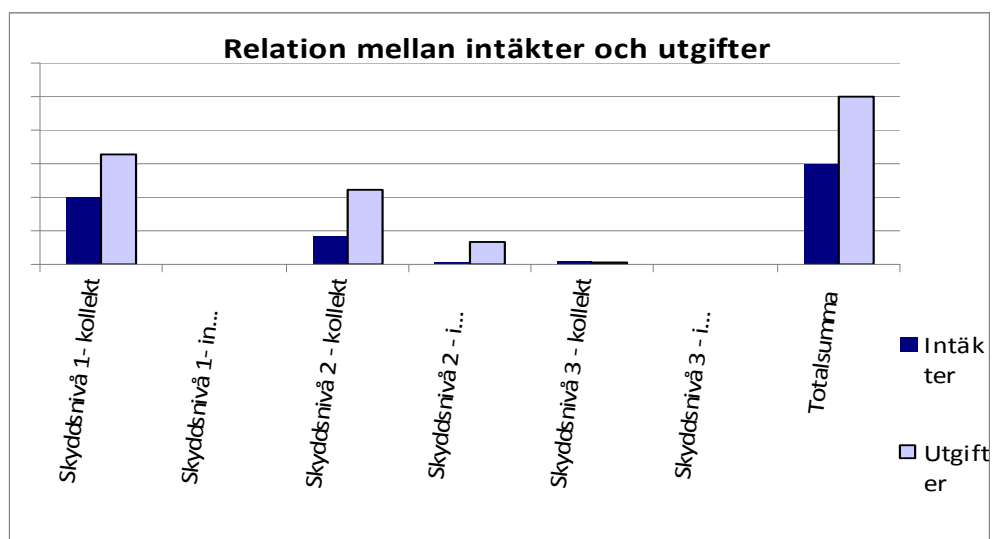
46 personer fick någon eller flera insatser varje dag, 44 fick det flera gånger i veckan och 42 fick det flera gånger i månaden. Övriga fick insatser en gång i kvartalet, en gång i halvåret eller mycket sällan.

Kommunernas medfinansiering

Intäkter från boendeavgifter täcker sammanlagt knappt 60 procent av kostnaderna för de verksamheter som ingått i kartläggningen. Finansieringsbristen gäller kvinnojourer och kvinnoboenden som drivs av frivilligorganisationer. Några av de intervjuade uppger att en av orsakerna är att verksamheterna förväntas ha en viss procent platser lediga, som omedelbart kan tas i bruk vid behov. Kommunerna betalar dock endast för den enskildes vistelse i boendet så länge den pågår. Ingen av verksamheterna som ingår i kartläggningen uppger att de har ramavtal med kommunen som även täcker kostnader för tillfälligt tomma platser, handledningskostnader och liknande.

Boenden som kommunen driver i egen regi får däremot 100 procent ersättning för sina utgifter, men kommunen reglerar utgiftsnivån och sätter upp en budget för vad verksamheten får kosta. Kringkostnader är i vissa fall intäktsfinansierade

Större kommunala bolag och privata verksamheter har också full täckning för sina kostnader. Deras insatser efterfrågas i särskilda fall och socialnämnderna betalar det verksamheten begär. Huvudmannen får också intäkter för föreläsningar, konsultationer, publikationer, utbildningar med mera. Detta gäller också verksamheter specialiserade på hedersvåldsutsatta under 18 år och väletablerade verksamheter med särskild inriktning på hedersvåld som drivs av frivilliga aktörer. Följande diagram visar relationen mellan samtliga boendens utgifter och intäkter från boendeavgifter under mätperioden (skyddsnivåer, se sidan 15).

Kommentar

På skyddsnivå 3 betalar den boende ofta alla sina kostnader själv och betalar hyran direkt till hyresvärderna. Därför bokförs inte intäkter och utgifter i verksamhetens budget.

Resultat

Verksamheternas kvalitet och innehåll

Samtliga verksamheter som tar emot hedersvåldsutsatta personer erbjuder förutom ett skalskydd också ett känslomässigt stöd och praktisk hjälp att få en så normalt som möjligt fungerande vardag. I det ingår att ha en daglig struktur och en aktivitet som kan vara studier, arbete eller praktik, men om det inte går åtminstone en fritidsaktivitet.

I det dagliga stödet till de yngre i målgruppen ingår också hjälp att träffa jämnåriga, att delta i sociala aktiviteter samt att kunna hantera sin ekonomi. De intervjuade uppger att särskilt unga kvinnor som kommit till boendet direkt från föräldrahemmet kan behöva mycket stöd och vägledning för att självständigt kunna sköta det praktiska i vardagen. De som har avbrutit kontakten med sin familj behöver väldigt mycket känslomässigt stöd under lång tid¹⁶.

Flera av de intervjuade uppger att deras verksamheter lägger mycket resurser på att under vistelsen i boendet och ibland även därefter ge ett psykosocialt stöd som stärker den våldsutsatta personens insikter och självkänsla. De menar att det är viktigt för att förebygga självdestruktiva handlingar på kort men framförallt på lång sikt. Det hjälper också den våldsutsatta personen att utveckla ett eget säkerhetstänkande som består.

En av de intervjuade personerna kommenterade det så här:

”Myndigheterna ger för stor betydelse till skalskyddet, men skalskyddet räcker inte, tvärtom, det kan invägga kvinnan i en falsk säkerhet. Hon kanske inte tänker på hur hon själv ska skydda sig i fortsättningen. Att hjälpa kvinnan att utveckla ett eget säkerhetstänkande måste ingå som en kvalitetsfaktor”.

Enligt merparten av de intervjuade så hjälper verksamheten våldsutsatta i alla åldrar att ha kontakt med myndigheter under tiden i skyddat boende (ofta också under en tid därefter). Hjälpen består både i att den våldsutsatta ska lyckas få kontakt med rätt instans och i att följa med och vara ett stöd vid den kontakten. Flera av de intervjuade uppger att detta tar mycket av

¹⁶ läs mer i Rapport 2006:25 ”Personalens möten med utsatta flickor – arbete mot hedersrelaterat våld” Länsstyrelsen i Stockholms län 2006, ”Frihet och familj”, Socialstyrelsen, 2007, ”Skyddat boende för hedersvåldsutsatta, dokumentation från nationellt samråd”, Länsstyrelsen i Stockholms län 2008, ”Personer utsatta för hedersvåld och förtryck och unga som blir gifta mot sin vilja” Socialstyrelsen 2011 och ”Våga göra skillnad” Länsstyrelsen i Östergötland, 2011

deras resurser. ”Det kan gå åt en heldag att följa med en kvinna på rättegången”, påpekar en av de intervjuade som representerar en kvinnojour. Andra intervjuade berättar om medarbetare som tillsammans med den våldsutsatta personen har fått vänta en halv dag på en sjukvårdsinsats eller om en hel dags väntan hos socialjouren.

Merparten av de intervjuade uppger att personer som i dag kommer till boendena oftare har en tyngre problematik och mer komplicerad livssituation än de som sökte skydd tidigare. Det ställer nya och högre krav på boendets personal. Det är inte ovanligt att den våldsutsatta personen och också de medföljande barnen visar tecken på traumatisering.

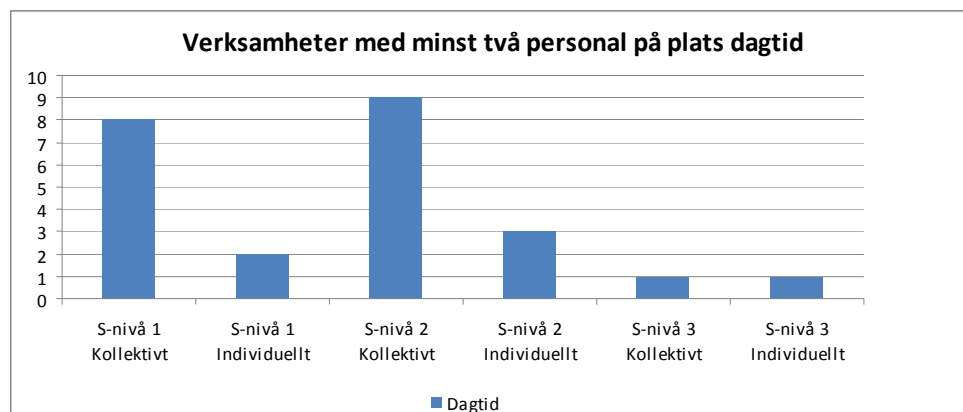
Övriga insatser

Av kartläggningen framkom att samtliga verksamheter lägger åtskilliga till stor del obetalda arbetstimmar och resurser på insatser av mer generell karaktär.

Här är några exempel:

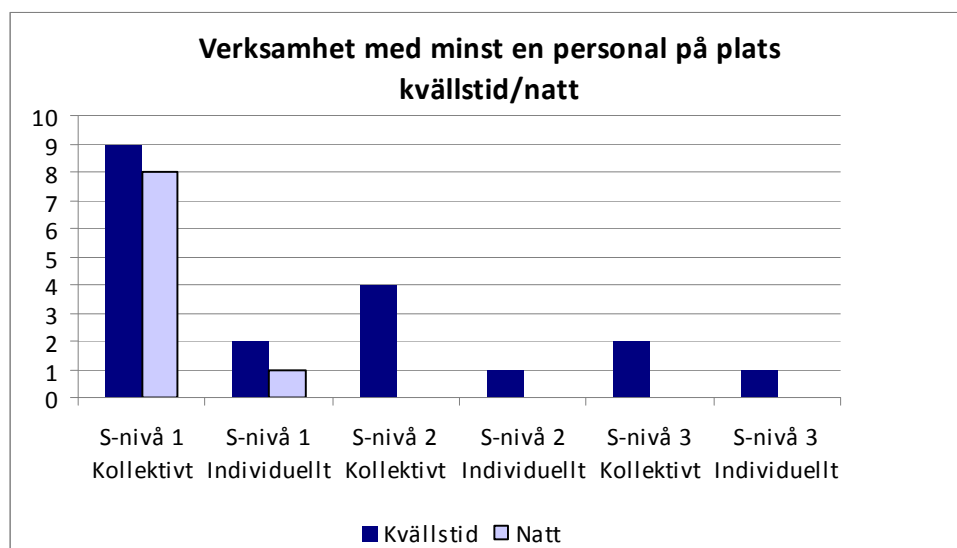
- stöd och rådgivning till, socialtjänst, skolpersonal, andra vårdgivare, polis/ rättsväsendet, frivillig organisation, anhöriga, utsatta ungdomar som inte bor i verksamheten men tar kontakt med den
- medverkan i utredningar, kartläggningar och diverse studier bedömningar, referensgrupper hos olika myndigheter, planering och uppföljning av insatser som inte ingår i den egna verksamheten, utbildningar arrangerade av andra, familjesamtal arrangerade av andra, temadagar inom skolan med mera
- att själv arrangera familjesamtal samt utbildning för egen personal, samarbetspart eller myndighet,
- rekrytera och utbilda kontaktpersoner, i första hand för arbete med ungdomarna
- mediekontakter och upplysningar till allmänheten.

Personaltillgänglighet

Kommentar till föregående diagram

På skyddsnivå 1 finns några små boenden med 2–4 platser. Där räcker det med en personal på plats, eftersom alla platser ibland inte är belagda. Men dessa verksamheter har å andra sidan personal på plats dygnet runt.

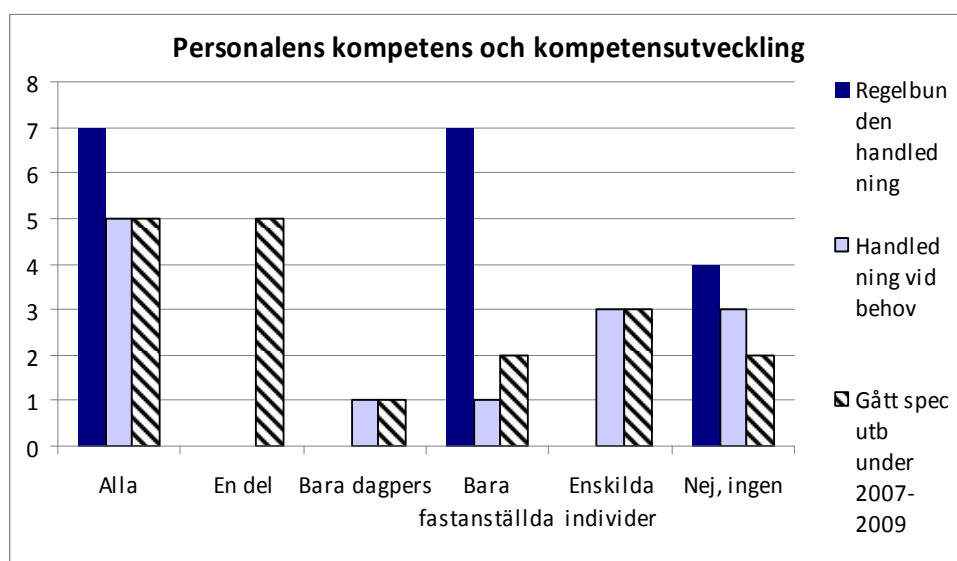

Kommentar till diagrammen:

Det ser ut som att svaren är fler än antalet verksamheter som representerades i intervjuerna. Det beror på att några erbjuder platser på flera olika skyddsnivåer i sin verksamhet.

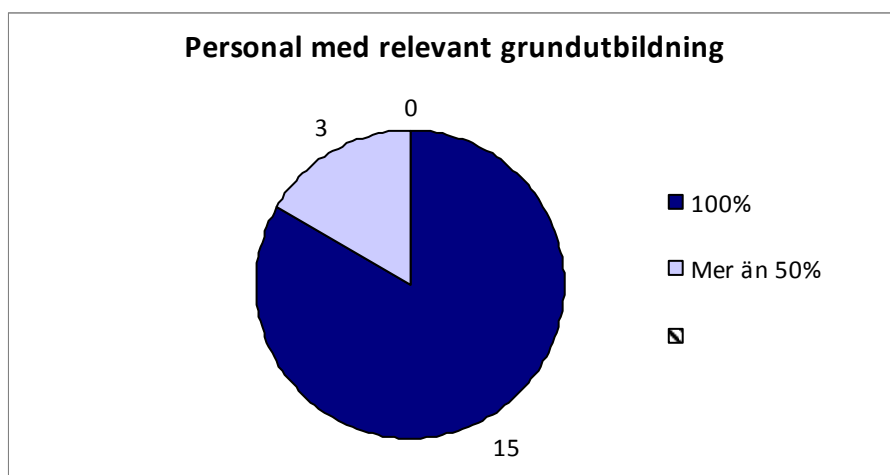
Kompetens

Nedanstående diagram visar en sammanfattad, övergripande bild av kompetensen hos samtliga verksamheter som omfattas av kartläggningen.

Kommentar till föregående diagram

I sju av 18 verksamheter har alla som arbetar i boendet regelbunden handledning, oavsett anställningsform. I fyra av verksamheterna är det ingen som får det.

Vissa verksamheter drivna av ideella organisationer profilerade sig redan i början av 2000-talet som inriktade på arbete med hedersvåldsutsatta. De har under årens lopp fått stöd och uppbackning från flera olika myndigheter för att bygga upp sin kompetens och dokumentera sitt arbete.

Verksamheter med kommunal huvudman som omfattats av kartläggningen har också varit drivande i utvecklingen av metoder och kvalitet för arbetet med hedersvåldsutsatta.

Flera av de intervjuade uppger att de flesta kvinnojourer och motsvarande verksamheter drivna av kvinnoorganisationer har byggt upp sin kompetens att arbeta med hedersvåldsutsatta i den takt de har fått fler fall. Kompetensen ser dock olika ut beroende på jourernas upptagningsområde, personalsammansättning samt intresse för och tidigare kunskap om målgruppen. Några av kvinnojourerna och verksamheter drivna av kvinnoorganisationer ligger långt fram i sin kunskap om målgruppen och i utvecklingen av metoder för att arbeta med den. Andra berättar, genom sin representant i kartläggningen, att de plötsligt fått ett fall utan att ha den minsta beredskap att arbeta med problematiken.

Traumatisering och behov av kvalificerad behandling

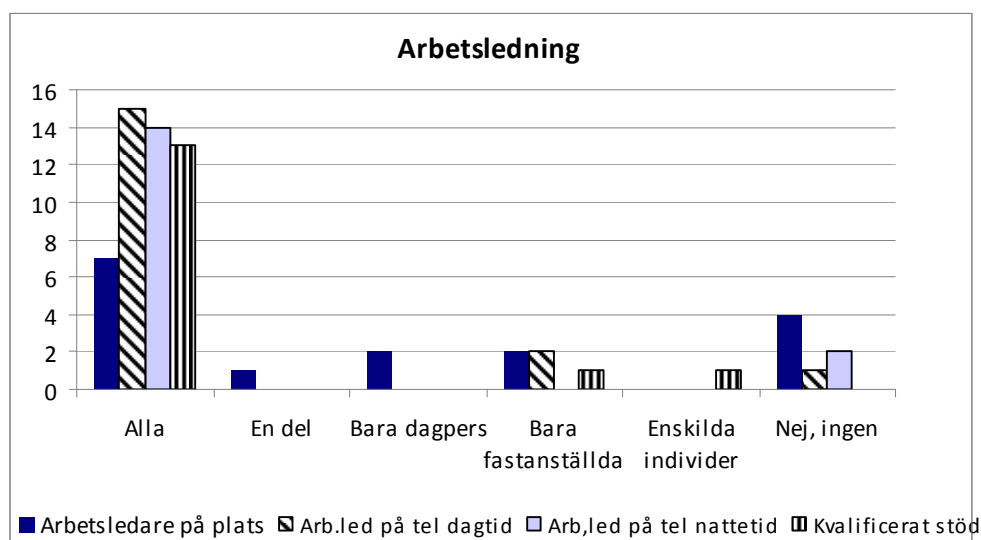
Flertalet av de intervjuade uppger att det inte är ovanligt att hedersvåldsutsatta personer (och deras barn) som kommer till de skyddade boendena visar tecken på olika grader av traumatisering. Det finns fall där

hedersvåldsutsatta personer också har varit utsatta för andra sorters övergrepp. Några av de skyddade boendena som är särskilt inriktade på hedersvåldsutsatta ungdomar har tidigt påtalat detta.

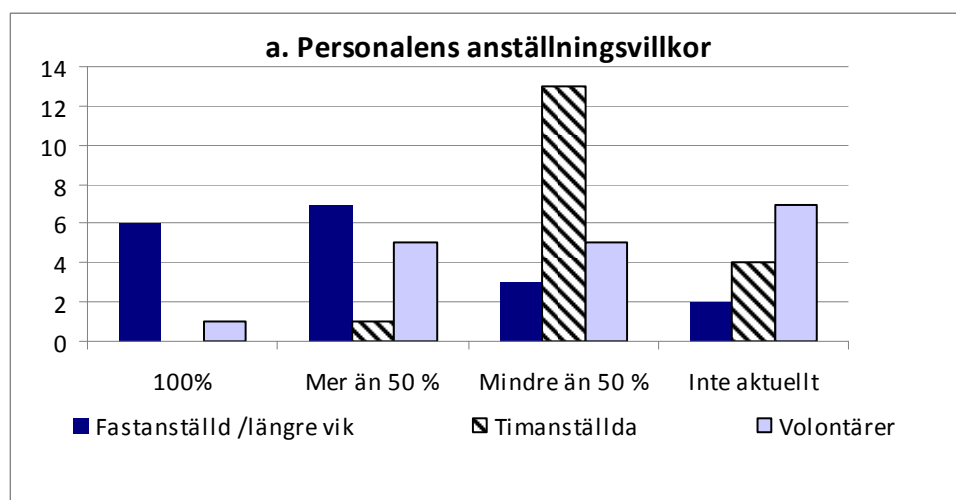
Av kartläggningen framkommer att det finns behov i verksamheterna av att utveckla en kompetens i bemötande av personer som kan vara eller är traumatiserade. Några av de intervjuade uppger att några eller flera av dem som arbetar i den verksamhet som de representerar har fått en kort orientering i frågan, men att den inte är tillräcklig. De efterlyser större stöd från psykiatriska verksamheter, dels i form av handledning och konsultation vid behov, dels ökad tillgång till behandling för de personer i boendet som kan behöva det.

Arbetsledning

Frågor om arbetsledning har inkluderats i kartläggningen av verksamheternas kvalitet. Följande diagram visar i sammanfattning en övergripande bild av samtliga verksamheters svar.

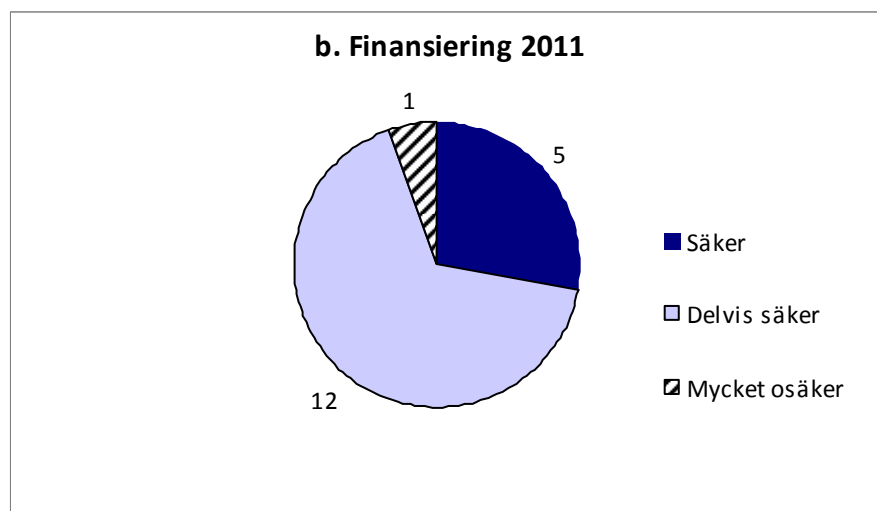

Stabilitet och långsiktighet

Kommentar

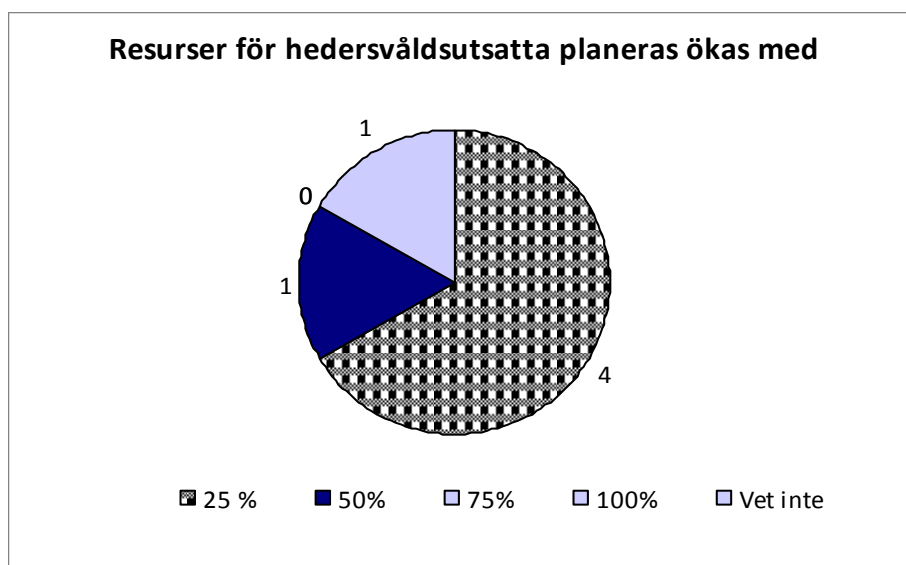
Six verksamheter uppger att 100 procent av deras personal är fastanställda eller har ett längre vikariat. Två verksamheter uppger att det inte är aktuellt med fastanställning eller längre vikariat i deras verksamhet.

Kommentar

Flera av verksamheterna som svarade ”delvis säker” räknade med fortsatt bidrag under 2011 eftersom deras verksamhet pågår och efterfrågas¹⁷

¹⁷ Enligt kartläggningens delrapport så finansieras knappt 60 procent av verksamheterna med intäkter för placeringar/boendeavgifter.

Kommentar

Ingen av de intervjuade svarade att deras verksamhet planerade att *minska* resurserna för hedersvåldsutsatta personer. En verksamhet skulle öka resurserna med 50 procent och en med 75 procent. Resten kommer att ha oförändrade resurser för målgruppen under 2011.

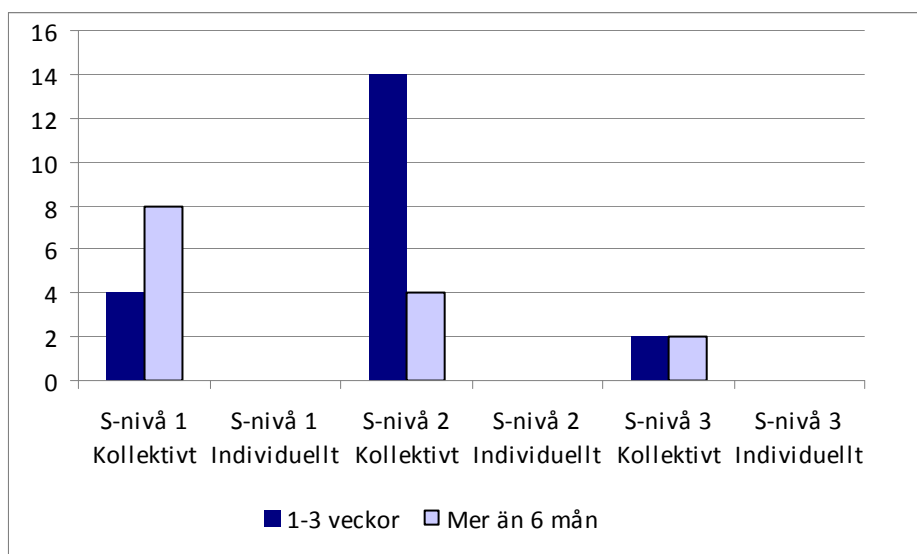
De skyddade personernas situation efter det skyddade boendet

Vistelsens längd

En av frågorna i undersökningen gällde vistelsens längd. Den relaterar både till frågan om platsutnyttjande som redovisats tidigare i delrapporten men också till frågan om den utsatta personens liv efter det skyddade boendet. En egen bostad, eller åtminstone en bostad under vanligare bostadsförhållanden än vad ett skyddat boende är, har betydelse för möjligheten att börja bygga upp en ny stabilitet, förutsatt att personen i fråga känner sig trygg där. Att allt för länge vistas i en eller flera tillfälliga boenden kan försvåra uppbyggnaden av en ny bas i tillvaron.

Diagrammet nedan visar på vilka skyddsnivåer (S-nivå¹⁸) de som flyttade ut från boendet under kartläggningens mätperiod hade stannat kortast (mindre än 1 månad), respektive längsta tiden (mer än 6 månader).

¹⁸ För förklaringar om skyddsnivåer, se sidan 10 i den här rapporten.

Några representanter för verksamheter med säte i Stockholm uppgav att det finns kvinnor som det kan ta mer än ett år att hitta en utväg för. Några av de intervjuade menade att det beror på att det i storstäderna är rätt omständligt att få kontakt med bostadsbolagen, samtidigt som det råder bostadsbrist. ”När problemet inte är akut arbetar socialtjänsten långsamt på grund av ständigt överbelastning”, sade dessutom en av dem intervjuade.

Vart tar de vägen efter det skyddade boendet?

En av frågorna i enkäten var vart de som flyttade ut från boendena under kartläggningens mätperioder hade tagit väg. Kartläggningens enkät hade flera olika svarsalternativ.

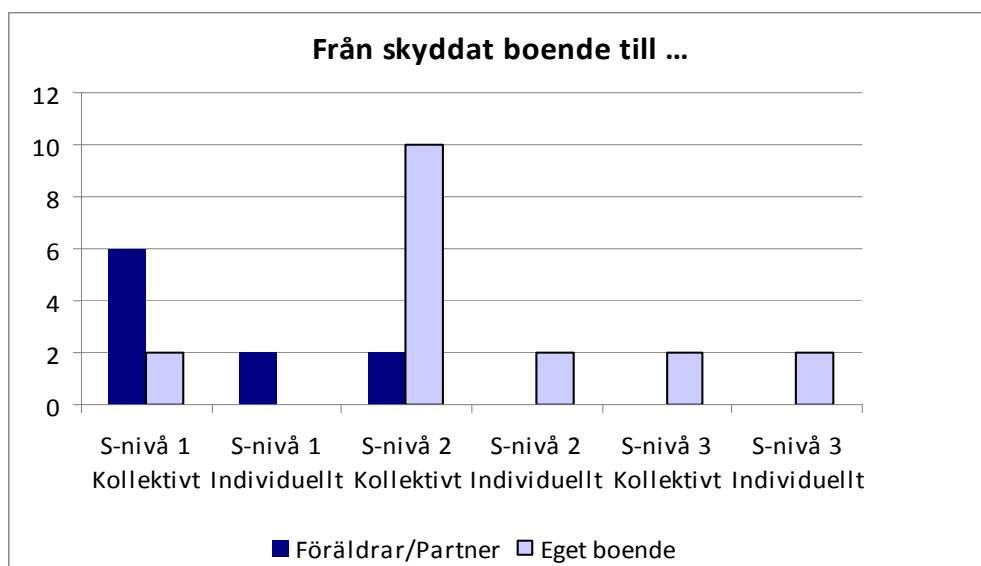
I den kontakt som länsstyrelserna har haft med olika skyddade boenden under åren har framkommit att verksamheterna ofta i hög grad är involverade i att hjälpa den utsatta personen att förbereda sig för nästa boende. Det kan handla om att bistå personen vid inköp av husgeråd och förnödenheter, att planera sin ekonomi, ansöka om skyddad adress med mera. Därför ställdes frågan trots att länsstyrelserna är införstådda med att de skyddade boendena inte är skyldiga att känna till vart kvinnorna tar vägen och inte heller har formell rätt att försöka ta reda på det.

Det visade sig dock att de intervjuade inte visste vart flertalet av de kvinnor som flyttat ut från deras skyddade boenden under mätperioderna hade tagit vägen och hur det gick för dem. Ibland berodde det på att flytten varit oplanerad.

Exempel:

En av de intervjuade berättade om ett fall då socialtjänsten hade hämtat en kvinna utan förvarning. I ett annat fall hade socialtjänsten ringt till kvinnan och anmodat henne att lämna boendet och infinna sig på socialkontoret, utan vidare förklaring. I båda dessa två fall visste kvinnan inte var hon skulle bo sedan och vad som skulle hända när hon lämnade boendet.

En viss information gick det ändå att få om vart några av de utflyttade personerna skulle flytta, även om det inte går att säga med säkerhet om det blev så. Informationen är tillräckligt intressant och har därför sammanställts i nedanstående diagram.

Enligt diagrammet så flyttade 8 personer från det högsta skyddsnivån (S-nivå 1) till föräldrar eller partner, det vill säga tillbaka till sitt tidigare boende och till den relation personen i fråga hade flytt från.

Eget boende används här som ett samlingsbegrepp för ett boende som är självständigt i förhållandet till den hedersvåldsutsatta personens bostad innan hon sökte skydd. Ett eget boende kan således vara en egen hyresrätt, studentbostad, hyresrum hos en kompis, lägenhet med socialkontrakt¹⁹ eller ett eget rum på bostadshotell.

En av de intervjuade hade kommentaren att den våldsutsatta personen ibland kan flytta hem igen när förövaren har blivit dömd till fängelse, men sådana fall är mycket sällsynta när det gäller hedersrelaterat våld eftersom hon kan utsättas för hot av andra personer ur kollektivet.

Flera av de intervjuade lyfte fram att kvinnans ekonomi ofta är ett av de största hindren för att få en egen bostad. Ekonomin försämras avsevärt i och med att hon bryter ifrån sin man eller sin ursprungsfamilj (ibland från båda, om de håller ihop).

Möjligheten att relativt snabbt få en egen bostad ser mycket olika ut för personer i storstäder och för personer i mindre städer, enligt den information som de intervjuade lämnade. ”Det vanligaste skälet till att kvinnan flyttar ut

¹⁹ Kommunen tecknar kontrakt med hyresvärden och klienten hyr i andra hand av kommunens socialtjänst.

är att hon får en egen bostad”, sade en representant från ett boende med säte i ett mindre län. ”Det vanligaste skälet hos oss är att socialtjänsten meddelar henne att de inte kan fortsätta att betala för vistelsen i boendet”, sade en representant från ett skyddat boende med säte i Stockholm.

Fortsatt stöd

En fråga var också i vilken utsträckning de som flyttade ut från boendet hade någon stödkontakt efter det skyddade boendet och i så fall med vilken instans.

Flera av de intervjuade kunde inte avrapportera hur många av dem som hade flyttat ut under kartläggningens mätperiod som hade kontakt med någon stödjande instans efteråt. Verksamheterna rapporterade ytterst få fall då socialnämnden hade beviljat fortsatt bistånd i form av en kontaktperson efter vistelsen i ett skyddat boende.

Några av de intervjuade uppgav att de av erfarenhet visste att många av dem som flyttar ut hör av sig igen till boendet efter en tid och förmodade att så skulle ske även i fortsättningen.

En representant för en av verksamheterna berättade:

”Flera kvinnor hör vi aldrig mera av. Men de flesta som någon gång har varit placerade hos oss kontaktar oss, ibland långt efteråt, om de får ett problem. De har ofta ingen annan att vända sig till. Det är svårt då att inte ge råd och stöd och ibland även konkret hjälp.”

Barn som följer med mamman till boendet

Merparten av de 16 intervjuade som deltog i länsstyrelsernas arbetsseminarium, inom ramen för kartläggningen, påpekade att barn som följer med sin mamma till boendet sällan behandlas som egna individer av socialtjänsten. Enligt de intervjuade fattar socialtjänsten beslut som berör mamman utan hänsyn till hur det drabbar barnen.

Följande citat från seminariets deltagare illustrerar deras erfarenheter gällande barn som följer med mamman till boendet:

”De blir osynliga. Många är traumatiserade. Vem tänker på dem? Det är många barn som själva också är våldsutsatta. Många syskon har bevittnat våld mot sina äldre systrar. Socialtjänsten tänker bara på kvinnans behov, ofta pratar inte ens med barnen”.

”Barnen betraktas inte som personer utan som bihang till mamman när man beslutar om insatser. Man tänker inte på hur det passar barnet när man beslutar till exempel att flytta en kvinna från skyddat boende och

skicka henne till ett bostadshotell där det bor personer med alla möjliga sociala problem.”

”Ska de som utsätts för hedersrelaterat våld inte räknas in när man pratar om våldutsatta barn? Och när man pratar om barn som bevittnat våld (syskonen)? ”

”Det finns för och nackdelar med att alltid separera hedersvåldet som ett eget problem. Det finns kunskap och metoder som fokuserar på barn som bevittnar våld, denna kunskap bör kopplas samman med skyddat boende för hedersvåldsutsatta i större utsträckning än vad det görs idag”.

En av de intervjuade sade att det ofta inte görs någon utredning av barnets egna behov. Socialtjänsten beviljar stöd i form av en schablonersättning per barn som bara täcker det mest grundläggande, enligt den intervjuade. Barnens behov av fritidsaktiviteter, eget socialt umgänge, emotionellt stöd med mera beaktas inte.

Tre av de intervjuade uppger att vistelsen på det skyddade boendet kan avslutas abrupt av socialtjänsten som hänvisar kvinnan till andra tillfälliga lösningar som försvårar barnets möjlighet att få trygghet och stabilitet. Barnens eget behov av stöd för att kunna hantera ett liv i flykt eller i en hel ny social och fysisk miljö tas det ofta ingen hänsyn till.

Så här berättade en av de intervjuade:

”Socialtjänsten bara ringde och talade om för henne att hon skulle packa ihop sina och barnets tillhörigheter och komma till socialkontoret för vidaretransport till ett bostadshotell²⁰, som dessutom ligger långt bort i en annan kommun. Hur kvinnan sen ska kunna ta sig till dagis eller hur de andra barnen ska kunna ta sig till skolan blir kvinnans privata problem som hon får lösa själv, bäst hon kan.”

En representant från en annan verksamhet berättade att när jourpersonalen påpekade för socialtjänsten att en kvinnas barn (8 respektive 11 år gamla) kanske behövde eget stöd, eftersom de till och med hade fått vara med på rättegången mot pappan svarade socialsekreteraren: ”Men det är bra, så kanske de har lärt sig något.”

Flera av verksamhetsrepresentanterna berättar att när barnens behov lyfts fram av förskola, skola eller boendets personal lägger socialtjänsten ofta

²⁰ i städer med stor bostadsbrist kan kvinnan skickas till ett bostadshotell där det bor både män och kvinnor som saknar egen bostad av många olika orsaker.

hela ansvaret för det på mamman, en mamma som själv är i behov av skydd, som kan vara traumatiserad och även suicidal. Om barnet får praktisk och emotionell stöd får det nästan alltid på initiativ från mamman eller boendets personal, i överenskommelse mellan dessa två och utan ersättning.

Representanter för några av verksamheterna i kartläggningen påpekar att barn till en hedersvåldsutsatt kvinna som vistas på skyddat boende kan fortsätta att utsättas för utpressning och trakasserier av pappan, äldre bröder och andra familjemedlemmar. De kan känna sig mycket klivna och förvirrade. Situationen är ännu svårare om de har varit kort tid i Sverige eller levt i en grupp med mycket få externa kontakter.

Övriga resultat

De intervjuade och deltagarna under arbetsseminariet som genomfördes efter enkätundersökningen lämnade flera övriga kommentarer och synpunkter som indirekt berör kartläggningens frågor. Kommentarererna kompletterar bilden av skyddat boende för hedersvåldsutsatta och presenteras här strukturerade som citat eller sammanfattningar under ett antal rubriker.

Ansvar, planering och uppföljning

”Det händer att socialtjänsten följer med kvinnan till boendet och hör aldrig av sig igen. Efter lång tid kan socialtjänsten sedan plötsligt kontakta kvinnan och meddela henne ett nytt beslut om att hon måste flytta därifrån. Orsaken är ofta att det har gått för lång tid och socialtjänsten tänker inte fortsätta att betala för vad det kostar för kvinnan (och hennes barn) att vara på skyddat boende”.

Berättelsen lyfter fram frågan om ansvar, planering och uppföljning men också de ekonomiska betingelsers betydelse.

Samordning

Flera lyfte fram behovet av en sammanhållande struktur som drivs av en aktör som kan både målgruppen och frågan om skyddat boende, som är van att kommunicera såväl med myndigheter som med frivilligorganisationer och som förmår se verkligheten utifrån klientens, myndigheternas och frivilligorganisationernas perspektiv.

Avgränsning av målgruppen

”Att kalla hedersvåldsutsatta för ungdomar är ett dilemma och det ger ingen helhetsbild av problemet. Hur länge är man ungdom? Många utsatta är över 30. Många utsätts för hedersvåld av sin partner”.

”Bra att ni har sagt över eller under 18 år i enkäten”.

”Det blir ett problem med att det finns olika definitioner. Vi borde alla använda samma definition så det blir rätt i statistiken”.

”Det är inte alltid så tydligt om det är heders bakom eller inte. Det är svårt med att hitta den gränsen i många fall.”

Svårt att göra alla insatser synliga

”När kvinnorna kommer är det inte bara henne vi måste stödja och hjälpa utan också de barn som hon har med sig. Vi måste samtala med vart och ett, höra hur barnet mår och vad det behöver och sen jobba hårt för att det ska få det. Men det arbetet är helt osynligt för utomstående, det är bara vi som vet hur mycket jobb vi lägger på barnen.”

Hantering av bostadsfrågan

Flera uttryckte en önskan om att kommunen skulle kunna arbeta med bostadsfrågan från första stund då en hedersvåldsutsatt person blir aktuell. Några verksamheter poängterade också att de kan bistå den våldsutsatta personen att ställa sig i bostadskö, ta kontakt med bostadsbolag och undersöka olika möjligheter. ”Men boendet kan inte förväntas kunna få fram en ny bostad åt någon”, sade en av de intervjuade som upplevde att socialtjänsten hade förväntningar på att verksamheten skulle göra det.

Synpunkter på kartläggningen

Några uppgav att de inte hade personella resurser för att ta fram all den information som vi efterfrågade ur sin befintliga dokumentation. Andra uppgav att enkäten inte passade för att ge en korrekt bild av det som de gör.

”Det tar mycket tid att samla in alla uppgifter som efterfrågas.”

”Vissa frågor var svårtolkade, bra att man fick svara per telefon så oklarheter kunde redas ut.”

”Trodde aldrig att det skulle ta så mycket tid.”

”Frågorna bara tangerar allt som vi gör.”

”Det är många jourer som aldrig dokumenterar sin verksamhet på det här sättet.”

”Kartläggningen är ett bra initiativ. Bra verktyg för att fundera över vad vi gör och hur vi dokumenterar det. Det har hjälpt väldigt mycket för att tänka över verksamheten.”

”Skulle vara bra om det gjordes en uppföljning eller uppdatering, kanske varje år.”

”Det skulle vara bra om länsstyrelsen hjälper oss att ta fram ett dokumentationsverktyg, ett bra redskap – enhetligt för alla – för att dokumentera det vi gör”.

Slutsatser, reflektioner och förslag för det fortsatta arbetet

De slutsatser, reflektioner och förslag som länsstyrelserna presenterar här bygger på resultatet av hela kartläggningen, det vill säga även resultaten som är dokumenterade i kartläggningens delrapport, mars 2011.

Målgruppen och insatsen ”skyddat boende”

Alla som arbetar med hedersvåldsutsatta personer behöver tillgodogöra sig den kunskap om våldets mekanismer och våldets konsekvenser som kommit fram genom nationell och internationell forskning och utveckling. Både de gemensamma och de särskiljande dragen som hedersrelaterat våld har med andra varianter av våld i nära relationer behöver ses och integreras i det operativa arbetet. Detta gäller även kunskaper om barn som bevittnat våld.

Insatserna till stöd och skydd för hedersvåldsutsatta personer måste vila på en samsyn och en helhetssyn där grunden är den enskildes rätt till ett liv utan våld. Förväntningar kan inte ställas på den utsatta personen att själv prestera en kategorisering av det våldet som drabbat henne eller honom – som en förutsättning för att kunna få rätt skydd vid rätt tidpunkt.

De flesta hedersvåldsutsatta personer som söker skydd väljer inte i första hand att lyfta fram eventuella hedersmotiv. De uttrycker främst att de vill komma undan hoten och våldet. Även senare kan det ibland vara svårt att dra en klar gräns mellan hedersmotiv, andra motiv och utlösande faktorer bakom hotet och våldet som en person utsätts för av närstående.

Målgruppen *personer i behov av skyddat boende på grund av hedersrelaterat våld och förtryck* har förändrats. Merparten av dem som vistades på skyddat boende vid kartläggningens mätning var kvinnor 18 och äldre, många är gifta och har barn med sig. Pojkar och unga män har börjat bli aktuella men efterfrågan är fortfarande låg. En större differentiering i platsutbudet behöver byggas upp

Kvalificerat stöd

Personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck måste säkerställas tillgång till kvalificerad kris- och traumabehandling vid behov.

Personer som nu vistas på ett skyddat boende på grund av våld eller hot om våld från närstående har flera parallella och tyngre problem och en svårare livssituation än vad som varit vanligt tidigare. Exempelvis kan en kvinna ha några av sina barn med sig till boendet, medan andra barn är kvar i hemmet under släktingarnas kontroll. Många av de våldsutsatta är traumatiserade, några har varit utsatta för flera övergrepp. Några har även varit med om

andra traumatiserande upplevelser inom ramen för väpnad konflikt och förföljelse i ursprungslandet och migrationen. Detta gäller även barn som följer med sin mamma till det skyddade boendet.

Efter det skyddade boendet

Det långsiktiga stödet till personer som upplevt våld och förtryck av närstående är en insats som behöver utvecklas, kvalitetssäkras och finansieras. Särskilda behov kopplade till eventuella hedersmotiv måste identifieras och bemötas.

Ekonomiska betingelser och bostadstillgången ser ut att styra i många fall socialtjänstens beslut om i vilket boende en våldsutsatt person får vistas, hur länge samt var hon eller han kan ta vägen därefter. I storstäderna är det många personer som stannar onödigt lång tid på ett skyddat boende och vistas därefter på flera former av mer eller mindre lämpliga tillfälliga boenden innan de kan få en stabil bostad. Detta gäller även kvinnor som har barn med sig.

Yngre kvinnor och flickor flyttar tillbaka till ursprungsfamiljen eller maken i större utsträckning än kvinnor över 30 år. Andelen som flyttar tillbaka är dock betydligt mindre än dem som går vidare till ett självständigt liv.

De skyddade boendena använder en stor del av sina resurser till att ge fortsatt stöd till personer som har avslutat sin vistelse i boendet. Det gäller även i fall då verksamheten har meddelat att den inte kan tillhandahålla det stödet. Mest efterfrågas stöd till att etablera en kontakt med någon eller flera myndigheter. Stödets intensitet kan variera mellan flera gånger i veckan till sporadiska kontakter beroende på behovet. Ett planerat stöd från andra instanser under utslussningsfasen saknas ofta eller beviljas inte.

Myndigheternas roll och ansvar

Socialtjänsten behöver ges stöd och bättre förutsättningar att axla sitt ansvar för att personer utsatta för våld i nära relation inklusive hedersrelaterat våld får det stöd och det skydd som de behöver och har rätt till. Socialtjänsten behöver bland annat återkommande kompetensutveckling, budgetutrymme att bevilja rätt insats samt stöd att prioritera den här målgruppen högt.

Länsstyrelserna konstaterar att mycket ansvar läggs på boendena, av vilka merparten drivs av en ideell aktör med en betydande andel volontärinsatser. Många kommuner verkar också oklara över sitt ansvar i att försäkra sig om att verksamheten har tillräckligt bra kvalitet, att följa upp och kontrollera vad som händer med klienten och att avgöra hur socialtjänstens kontakt med klienten ska se ut under tiden denne är i boendet. Oklarheten gäller även ansvaret för utslussningsprocessen och det långsiktiga stödet efter vistelsen i ett skyddat boende.

Länsstyrelserna erfarenheter tyder på att utan någon som helst vägledning kring hedersvåldsutsatta personers särskilda behov som grupp kan vara mycket svårt för socialtjänsten att utveckla en bedömningskompetens om skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer, särskilt i kommuner där fall av hedersrelaterat våld är relativt ovanliga.

Det saknas fortfarande kvalitetsindikatorer samt riktlinjer till stöd för socialtjänstens bedömning av en verksamhets möjlighet att svara upp mot en hedersvåldsutsatt persons särskilda skyddsbehov. Det leder ibland till konflikter och olämpliga val av boendialternativ.

För att säkra kvaliteten i insatsen skyddat boende behövs också tydliga gemensamma begrepp och gemensamma verktyg för dokumentation och uppföljning. Som ett led i kvalitetsutvecklingen behöver det upprättas en nationell och uppdaterad förteckning över samtliga verksamheter som socialtjänsten använder sig av för skyddat boende för personer utsatta för våld i nära relation och för hedersvåld.

Tydliga kvalitetsindikatorer skulle också underlätta för olika aktörer som är intresserade av att starta ett skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer, det skulle göra dem mer medvetna om vad som kommer att krävas av dem. Kvalitetsindikatorer specifika för skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer blir också ett stöd för kontroll och uppföljning av verksamheterna.

Barnens situation

Länsstyrelsernas bild i nuläget är att hedersvåldsutsatta barns möjligheter att få rätt bemötande och rätt insats av socialtjänsten hela tiden förbättras. Men utvecklingen är ojämn inom länen och i landet.

Barn som följer med sin mamma till boendet betraktas sällan som egna personer av socialtjänsten. I många fall utreds inte deras behov och situation. Socialtjänsten kan fatta beslut endast med fokus på mamman, oavsett hur det drabbar barnen. Ansvaret för barnens välbefinnande läggs ofta helt och hållet på en mamma som själv är i kris och i behov av skydd, som kan vara traumatiserad och även suicidal.

Ett ansvar läggs också på våldsutsatta barn, det vill säga personer under 18 år, att själva ta kontakt med myndigheter, ställa krav och ibland även finna lösningar. De förväntas att på eget initiativ kontakta socialtjänsten och påtala eventuella missförhållanden i boendet eller förändrade behov. Socialtjänstens insatser för barnen verkar ofta präglas av kortsiktighet.

Det händer fortfarande att socialtjänsten placerar hedersvåldsutsatta barn i familjehem eller HVB som har fått socialnämndens förtroende på grund av att de har lyckats bra med barn och ungdomar med andra problem, eller som redan har ramavtal med kommunen för arbete med andra målgrupper men som inte har byggt upp en kompetens kring hedersrelaterat våld.

De frivilliga aktörernas roll

Kvinnojurer och motsvarande kvinnoboendens kompetens att arbeta med hedersvåldsutsatta personer behöver stödjas långsiktigt .

Det är fortfarande framförallt frivilligaktörer som står för det högsta antalet platser och driver skyddat boende för personer utsatta för våld i nära relation däri också utsatta för hedersrelaterat våld. Därefter kommer privata aktörer och kommunalägda bolag. Skyddat boende drivs bara i liten utsträckning i kommunal regi. Antalet privata aktörer har ökat under de senaste åren.

Med stor sannolikhet kommer hedersvåldsutsatta personer, under en lång tid framöver och i stor utsträckning, fortsatt finnas på kvinnojurer och motsvarande boenden drivna av kvinnoorganisationer²¹.

Numera finns hedersvåldsutsatta kvinnor – och deras barn – i stort sätt på de flesta kvinnojurer och även i andra former av kvinnoboenden för våldsutsatta.. Några har varit pionjärer och ligger långt fram i sin kompetensutveckling. Merparten utvecklar dock sin kompetens att arbeta med målgruppen i den takt de får fler fall. De flesta behöver kontinuerligt stöd för att vidareutveckla och upprätthålla den kompetensen.

Kommunernas medfinansiering

Driften av icke vinstdrivande verksamheter behöver säkerställas möjligheter till en stabil finansiering som är oberoende av hemkommunens ekonomi, kompetens och välvilja och särskiljas från utvecklingsmedel som fördelas för tillfälliga utvecklingsprojekt.

Merparten av de frivilliga organisationer som driver skyddat boendet har en osäker finansiering. Detta försvårar verksamheternas förutsättningar att bli stabila och att kvalitetsutvecklas. Samtidigt ställs allt högre krav på verksamheternas kompetens, kvalitet och stabilitet.

Kartläggningen visar att intäkterna från boendeavgifterna knappt täcker 60 procent av verksamheternas driftkostnader. Resten täcks i bästa fall med flertalet kortsiktiga bidrag från olika bidragsgivare. Så gott som samtliga frivilligorganisationer som bedriver skyddat boende måste varje år ansöka om bidrag från flera olika myndigheter för att kunna finansiera sin verksamhet och är beroende av en hög andel oavlönade volontärinsatser för att kunna erbjuda kvinnorna och deras barn det stöd som de behöver.

För att finansiera en del av driften kan frivilligorganisationer också ansöka om ett verksamhetsbidrag från sin hemkommun. Bidragets storlek kan variera mycket från år till år och mellan kommuner. Bidraget är dessutom ofta villkorat till att verksamheten tar en lägre avgift för vistelsen i boendet för personer från den egna kommunen. Detta skapar ofta spänningar och konflikter bland dem som vistas i ett kollektivt skyddat boende. De

²¹ Några av dessa föreningar tillhandahåller också platser för skyddat boende för pojkar och unga män.

ekonomiska förutsättningarna skiljer sig mellan dem och den skillnaden fördjupas ytterligare av att alla inte behöver betala lika mycket för vistelsen i boendet.

Under ett verksamhetsår går mycket av frivilligorganisationernas kraft och tid åt till att söka information om och bevaka olika möjligheter att få bidrag. De skriver ansökningar, ställer upp på möten och intervjuer med mera. Tid och kraft går också åt till att skriva rapporter, prestera redovisningar, rekvirera medel samt till att hantera avslag och snabbt anpassa verksamheten till förändrade ekonomiska förutsättningar. De måste också investera tid och kompetens i att lära sig och förhålla sig till de olika bidragsgivarnas specifika organisationskultur, administration och beslutsprocesser. Det är ytterst ovanligt att ett skyddat boende som drivs av en frivilligorganisation kan klara av sina kostnader med bidrag från en enda bidragsgivare.

Större verksamheter som drivs av en kommun, större bolag eller frivillig organisation och som inom ramen för hela sin verksamhet kan erbjuda olika sorters insatser, på olika nivåer och ibland även för olika målgrupper har en säkrare finansiering. De har bättre förutsättningar att snabbt omdisponera sina resurser för att anpassa utbudet till en aktuell efterfrågan, att integrera nya målgrupper i sin verksamhet och att hantera tillfälligt uteblivna inkomster från en del av verksamheten med inkomster från verksamhetens övriga delar.

Insatsernas sammanhang

I arbetet med att ge stöd och skydd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck måste också mindre uppenbara faktorer i sammanhanget beaktas.

I tidigare studier²² har det lyfts fram att personer utsatta för hedersrelaterat våld kan vara traumatiserade. Det är dock ingen regel. Alla personer som utsätts för svåra upplevelser blir inte automatiskt traumatiserade. Individens egna förutsättningar i kombination med omgivande faktorer och situationsfaktorer i direkt anslutning till den svåra upplevelsen avgör om en traumatisering uppstår eller inte.

Personer och familjer som idag beviljas uppehållstillstånd i Sverige och kommer från sammanhang där hedersrelaterade traditioner bevaras kommer nästan uteslutande från områden där det pågår väpnad konflikt eller där brutala kränkningar av vissa gruppers mänskliga rättigheter förekommer dagligen.

²² ”Frihet och familj”, Socialstyrelsen, 2008. Rapport 2009:20 ”Stress och trauma. En undersökning av förekomsten av PTSD hos personer utsatta för hedersrelaterat våld” Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2009. ”Våga göra skillnad” Länsstyrelsen i Östergötland, 2011

Ovanstående innebär att det inte bara är de identifierade hedersvåldsutsatta personerna utan också flera andra personer i deras närmaste sociala nätverk (syskon, föräldrar, flera generationer) som kan vara traumatiserade. Det påverkar hela familjens och varje enskild medlems möjligheter att hantera nya och främmande situationer och deras sätt att relatera till myndigheter.

Förslag på fortsatta insatser och uppdrag

Länsstyrelserna föreslår att regeringen uppdrar till:

1. *Socialstyrelsen* att tillsammans med Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms, Västra Götalands och Östergötlands län samt Rikspolisstyrelsen utforma kvalitetskriterier/kvalitetsindikatorer för skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.
2. *Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms, och Västra Götalands län*, att i samverkan med Länsstyrelsen i Östergötlands län, ansvara för att ta fram och genomföra en nationell, återkommande utbildning för boenden som tar emot personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Utbildningen ska kopplas till arbetet med att ta fram kvalitetsindikatorer. Syftet är att bygga upp en likvärdig kompetens på boendena. Utbildningen ska utformas i samråd med Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, SKL samt Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK). Synpunkter från intresseorganisationer bör också beaktas.
3. *Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms och Västra Götalands län* att i samarbete med övriga länsstyrelser och i dialog med bland andra de myndigheter som har uppdrag inom ramen för regeringens *Handlingsplan för att förebygga att någon blir gift mot sin vilja*, fortsätta att stödja utvecklingen av de skyddade boendenas kompetens och kvalitet genom att:
 - a. följa upp utvecklingen av målgruppens behov över hela landet
 - b. identifiera nya utvecklingsområden
 - c. främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer
 - d. stödja utvecklingen av strukturer för samverkan mellan berörda verksamheter
 - e. bistå med kunskap för att förbättra uppföljning och dokumentation på verksamhetsnivå
 - f. uppmuntra utveckling av ett differentierat utbud av boendeformer som svarar mot målgruppens behov.

Länsstyrelserna i de tre storstads länen ser behov av att någon myndighet ges i uppdrag att bygga upp en permanent struktur för att tillhandahålla uppdaterad information om utbud av skyddat boende för personer utsatta för

hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten ska även, vid behov, förmedla kontakter och erbjuda socialtjänsten möjlighet till samråd vid val av boende.

Vidare vill länsstyrelserna i de tre storstadslänen lyfta behovet av att utreda och ta fram förslag på en långsiktig grundfinansiering av driftkostnader för aktörer som erbjuder skyddat boende för målgruppen. Detta för att säkra verksamheternas möjligheter till kvalitetsutveckling, stabilitet och långsiktigt arbete. Storstadslänsstyrelserna kan bidra med sin kompetens och erfarenheter till utredningen.

Länsstyrelserna i storstadslänen bedömer att uppdrag kring skyddat boende bör separeras från uppdraget gällande *Förebyggande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck* som omfattar samtliga länsstyrelser. Det nationella uppdraget bör således vara ett särskilt uppdrag med separat anslag. I uppdraget ska också ingå att stödja verksamheternas utveckling och förutsättningar att, i samverkan med andra berörda parter, arbeta med utslussning och bidra till långsiktigt stöd till den våldsutsatta personen.

För genomförande av ovan nämnda uppdrag ser länsstyrelserna behov av att regeringen avsätter särskilda resurser för länsstyrelsernas arbetsinsats.

Länsstyrelserna vill avslutningsvis lyfta fram att de medel som länsstyrelserna har haft för att ge stöd till utveckling av stöd och skydd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har spelat stor roll för uppbyggnaden av skyddat boende. Antalet platser för hedersvåldsutsatta i alla åldrar har ökat snabbt. Fokus har successivt förskjutits till metod- och kompetensutveckling och anpassning till förändringar i målgruppen.

Bilagor

BILAGA 1

Ur Bilaga 2 till regeringsbeslut IJ2007/2460/JÄM IJ2007/2878/JÄM IJ2008/354/JÄM:

Riktlinjer för fördelning av stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck

Skyddat boende (gäller endast Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Skåne län och Länsstyrelsen i Västra Götalands län)

Storstadslänsstyrelsernas uppgifter

I storstadslänsstyrelsernas uppdrag att stödja och samordna utvecklingen av skyddat boende ingår att de ska:

1. utbyta erfarenheter från arbetet med skyddat boende samt medverka till att anordnare av skyddat boende utbyter erfarenheter och har god kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck,
2. hålla sig kontinuerligt informerade om utbudet och behovet av olika slags skyddat boende i landet samt kunna förse landets kommuner med sådan information,
3. informera sig om i vilken grad boendeplatserna utnyttjas och orsaker till att de eventuellt inte utnyttjas fullt ut,
4. informera sig om socialtjänstens uppfattning om hur boendet har fungerat,
5. planmässigt främja och stödja kvalitetsutvecklingen av olika slags skyddat boende samt stödja utveckling av olika former av skyddat boende i enlighet med de behov som konstateras,
6. organisera funktioner som gemensamt och i respektive storstadslän fungerar som sluss mellan verksamheter som söker en tillfällig placering och de skyddade boendena, och
7. vid behov utveckla kontakter gällande skyddade boenden i övriga nordiska länder.

BILAGA 2: Verksamheter som ingår i kartläggningen

	Säte	Upptagningsområde	Målgrupp	Huvudman
1	Sundsvall	Sundsvall	Kvinnor från 18 år	Frivillig org
2	Stockholm	hela landet	Kvinnor från 18 år utländsk härkomst, utan barn	Frivillig org
3	Skövde	Skövde	Kvinnor från 18 år	Frivillig org
4	Uppsala	Uppsala	Kvinnor från 18 år	Kommun
5	Göteborg	Västra Götaland oh övriga landet vid behov	Hedersvåldsutsatta i alla åldrar, främst <u>under</u> 18 år, bägge kön	Kommun
6	Linköping	Linköping	Kvinnor från 18 år	Frivillig org
7	Botkyrka	Botkyrka	Kvinnor från 18 år	Frivillig org
8	Stockholm	hela landet	Kvinnor från 18 år av utländsk härkomst	Frivillig org
9	Malmö	Skåne	Kvinnor från 18 år utländsk härkomst	Frivillig org
10	Borås	Borås	Kvinnor fr 18 år	Frivillig org
11	Stockholm	hela landet	Hedersvåldsutsatta från 13 år, bägge kön	Frivillig org
12	Göteborg	Västra Götaland och hela landet vid behov	Hedersvåldsutsatta 16–25 år, bägge kön	Privat
13	Malmö	Skåne	Kvinnor från 18 år	Frivillig org
14	Karlskoga	Karlskoga	Kvinnor från 18 år	Frivillig org
15	Järfälla	Järfälla	Kvinnor från 18 år	Frivillig org.
16	Malmö	Malmö	Flickor och kvinnor 16–22 år	Kommun
17	Stockholm	hela landet	Kvinnor från 18 år	Frivillig org.
18	Göteborg	Västra Götaland och hela landet vid behov	Hedersvåldsutsatta flickor och kvinnor från 16 år	Privat
19	Stockholm	Hela landet	Hedersvåldsutsatta 13–25 år, bägge kön	Kommun

Merparten av verksamheterna som är knutna till en viss kommun tar emot personer från andra kommuner och även från andra län om behovet uppstår. Nästan alla verksamheter för kvinnor från 18 år tar emot kvinnor med barn.

Referenser

- Al Saffar S. (2003) *Trauma, ethnicity and posttraumatic stress disorder in outpatient psychiatry*. Doktorsavhandling. Karolinska Institutet.
- Andershed H. & Andershed A-K. (2005) *Normbrytande beteende i barndomen. Vad säger forskningen?* Gothia.
- Björktomta S-B. (2006) *Personalens möten med utsatta flickor*. Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Bremer S., Brendler-Lindquist M. & Wrangsjö B. (2006) *Ungdomar och hedersrelaterat våld. Om transkulturellt behandlingsarbete*. Rädda Barnen.
- Burga D. (2004) *Migration and mental health*. Acta Psychiatrica Scandinavica.
- Bärnhjälms S., Scarpinatti Rosso M & Patty L. (2007) *Kultur, kompetens och psykiatrisk diagnos*. Transkulturellt Centrum. Stockholms läns landsting.
- Enander V. & Holmgren C. (2005) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa böcker
- Enander, V. (2009) *Att stanna och att gå: Forskning kring misshandelsprocessen och misshandlade kvinnors uppbrottsprocess*. Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer.
- Hanberger A., Wikström E. & Ghazinour M. (2007) *Hur fungerar skyddat boende? Delrapport 2 från den nationella utvärderingen av regeringens insatser mot hedersrelaterat våld*. Umeå Center for Evaluation research
- Holmberg C. & Smirthwaite G. (2005) *Mäns våld mot missbrukande kvinnor: ett kvinnofridsbrott bland andra*,
- Håkansson P-A. (2007) *Frihet och familj. En uppföljning av skyddat boende för personer som hotas av hedersrelaterat våld*. Socialstyrelsen.
- Sofiadotter L. R., Alvunger J., Reyes M-P. & Johansson L. (2007) *Skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. En nationell kartläggning av socialtjänstens placeringar år 2005*. Länsstyrelsen i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län.

Linell H. & Blom J. (2011) *Våga göra skillnad. En vägledning för stöd och rehabilitering av unga som placerats för hedersrelaterat våld och förtryck eller riskerar eller har giftis mot sin vilja*. Länsstyrelsen i Östergötland.

Lurie L. (2009) *Stress och trauma- en undersökning av förekomsten av PTSD hos personer utsatt för hedersrelaterat våld*. Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Müller I. (2010) *Jag vill kunna vara mig själv utan att bli kränkt. Problemformulering och livstillfredsställelse hos barn och unga vuxna utsatta för hedersrelaterat våld som flytt till skyddat boende*. Karolinska Institutet. Psykoterapeutprogrammet.

Narby C. (2010) *Av egen vilja*. Ungdomsstyrelsen.

Nilsson F., Calli S. & Olsson I.(2008) *När man krocker. Ett handläggningsstöd för socialtjänsten om hedersrelaterat våld och generationskonflikter kring traditioner seder och bruk*. Länsstyrelsen i Uppsala län.

Nilsson L. (2011) *Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt barn och unga som blir gifta mot sin vilja. Analys av behov inom socialtjänst och hälso- och sjukvård*. Socialstyrelsen

Nordström C. & Thunved A. (2011) *Nya sociallagarna. Med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2011*. Nordstedts Juridik.

Reyes M-P. (2008) *Skyddat boende för personer som utsätts för hedersrelaterat våld. Dokumentation från ett nationellt samråd*. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Reyes M-P. (2011) *Skyddat boende för våldsutsatta personer, delrapport av en nationell kartläggning*". Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län.

Schlytter A. & Linell H. (2008) *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext. En studie av omhändertagna flickor*. FoU Nordväst.

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 2011

1. Nya bostäder i Stockholms skärgård – aktuella bostadsprojekt 2011, *avdelningen för social utveckling*
2. Klimatförändringar och Mälaren ur ett vatten- och naturmiljöperspektiv, *avdelningen för samhällsskydd och beredskap*
3. På rätt väg? – Regional strategi för jämställdhet i Stockholms län 2008-2013, *avdelningen för tillväxt*
4. Tillsyn av bostadsstiftelser – granskning av 41 bostadsstiftelser 2010-2011, *avdelningen för rättsliga frågor*
5. Landsbygden i Stockholms län – en sammanställning i siffror, *avdelningen för landsbygd*
6. Skyddat boende för våldsutsatta personer – delrapport av en nationell kartläggning, *avdelningen för social utveckling*
7. SOL-projektet – resultat och effekter – en översikt, *avdelningen för tillväxt*
8. Länsstyrelsens medverkan i rullande översiktsplanering, *avdelningen för planfrågor*
9. Riktlinjer för bostadsförsörjning med koppling till rullande översiktsplanering, *avdelningen för social utveckling*
10. En dörr in – flera vägar ut – en studie av ungdomsarbetslösheten i Stockholmsregionen, *avdelningen för tillväxt*
11. Bottenfauna i Stockholms län 2010 – en undersökning av åtta lokaler i rinnande vatten och fyra lokaler i sjölitoral, *avdelningen för miljö*
12. Kiselalger i vattendrag i Norra Östersjöns vattendistrikt 2010, *avdelningen för miljö*
13. Bostadsmarknadsenkäten Stockholms län 2011, *avdelningen för social utveckling*
14. Övervakning av strandexploatering längs sötvattenstränder – metodutveckling 2010, *avdelningen för miljö*
15. Är våra kommuner klimatanpassade? – Ansvar, riktlinjer och åtgärder, *avdelningen för samhällsskydd och beredskap*
16. Entrepreneur Sthlm – effekter på det regionala rådgivningssystemet?, *avdelningen för tillväxt*
17. Tillgång till tobak – en undersökning om anskaffning och attityder bland gymnasieelever under 18 år i Stockholms län, *avdelningen för social utveckling*
18. Tema Nyanlända – slutrapport. Etablering utifrån ett helhetsperspektiv, *avdelningen för tillväxt*
19. Metaller och miljögifter i sediment – miljö kvalitet och trender inom Stockholms stad och Stockholms län 2007, *avdelningen för miljö*
20. Flykting i Stockholms län – så gick det sedan ..., *avdelningen för tillväxt*
21. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2011, *avdelningen för social utveckling*
22. Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län – förvaltningsperioden 2011-2015, *avdelningen för miljö*

23. Hur kan vi få fler landsbygdsföretag att satsa på biogasproduktion i Uppsala och Stockholms län? – kartläggning, ekonomisk analys och handlingsplan, *avdelningen för landsbygd*
24. Kartläggning av riskerna för översvämning i tunnelsystemen i Stockholms län, *avdelningen för samhällsskydd och beredskap*
25. Klimat- och energistrategi för Stockholms län, *avdelningen för miljö*
26. Mälaren om 100 år – förstudie om dricksvattentäkten Mälaren i framtiden, *avdelningen för samhällsskydd och beredskap*
27. Talanger, spetskompetens och investeringar – en studie av tre internationella regioner, *avdelningen för tillväxt*
28. Stockholm – varmare, blötare. Klimat- och sårbarhetsanalys för Stockholms län, *avdelningen för samhällsskydd och beredskap*
29. Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – slutrapport av en nationell kartläggning, *avdelningen för social utveckling*
30. Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden i Stockholms län 2011, *avdelningen för miljö*
31. Skarvar och fågelskär i Mälaren 2011, *avdelningen för miljö*
32. Regional miljöövervakning av bottenfauna i Stockholms skärgård 2010, *avdelningen för miljö*

Länstyrelserna

Skåne
Stockholm
Västra Götaland

Länstyrelsen i Skåne län
Enheten för social hållbarhet
Tfn 040-25 20 00
Rapportnummer 2011:25
www.lansstyrelsen.se/skane

Länstyrelsen i Stockholms län
Enheten för sociala frågor
Tfn 08-785 40 00
Rapportnummer 2011:29
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Länstyrelsen i Västra Götalands län
Enheten för social hållbarhet
Tfn 031-60 50 00
Rapportnummer 2011:63
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland